

TUMAČENJE ČLANA 1. KONVENCIJE O STATUSU IZBEGLICE IZ 1951. GODINE (2001)

I. UVOD

1. Neposredni cilj ove beleške jeste da rasvetli savremena pitanja u vezi sa tumačenjem termina iz člana 1. Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine, pri tome uzimajući u obzir skorašnja naučna i zakonodavna dešavanja. Nadamo se da će ova beleška biti korisna u brojnim situacijama, a naročito u aktivnostima koje Evropa preduzima na usaglašavanju poimanja definicije izbeglice. U *Priručniku o postupcima i kriterijumima za određivanje statusa izbeglice*¹ mogu se naći osnovne UNHCR-ove smernice za tumačenje definicije izbeglice, zbog čega ovaj priručnik treba konsultovati u cilju potpunog razumijevanja UNHCR-ovog stava o raznoraznim interpretativnim pitanjima. U ovoj belešcimo istakli ključne tačke iz Priručnika i, pored toga, obradili i druge bitne teme iz oblasti izbegličkog prava koje su se pojavljivale od njegovog izdavanja. Neka od tih pitanja će biti razmatrana i tokom četiri ekspertske debate koje će se održati u kontekstu UNHCR-ovih Globalnih konsultacija o međunarodnoj zaštiti. Rezultati sa tih debata će pomoći u daljem usavršavanju i razvijanju stavova UNHCR-a, vlada i ostalih zainteresovanih aktera o ovim pitanjima.

II. Preliminarna razmatranja

(i) Analiza zasnovana na principima ljudskih prava

2. Prema članu 31. Bečke konvencije o sporazumnom pravu, sporazum kakav je Konvencija iz 1951. godine treba tumačiti „u dobroj nameri i u skladu sa uobičajenim značenjem koje se pridaje uslovima navedenim u sporazumu, kao u svetlu predmeta i svrhe samog sporazuma.“² U Bečkoj konvenciji o sporazumnom pravu jasno se navodi da kontekst, *inter alia*, uključuje i preambulu,³ kao izvor predmeta i svrhe ovog instrumenta.

3. Uobičajeno značenje elemenata člana 1. jeste često jasno iz same formulacije i takvim treba da se smatra. Kada su predmet i svrha Konvencije iz 1951. godine potrebni za tumačenje termina, onda preambula daje važno usmerenje. Pažljivo čitanje preambule vodi do zaključka da su predmet i svrha ovog instrumenta osiguranje zaštite specifičnih prava izbeglica, podsticanje međunarodne saradnje u tom pogledu, između ostalog i posredstvom UNHCR-a, kao i sprečavanje uzročne veze između izbegličkih problema i međudržavne zategnutosti.

4. U preambuli se o ljudskim pravima govori uz korišćenje naglašanih reči. Prvi stav se odnosi na afirmaciju principa, od strane međunarodne zajednice, da ljudska bića treba da uživaju fundamentalna prava i slobode, kako je to izneto u Opštoj deklaraciji o ljudskim pravima, bez diskriminacije. Drugi stav podseća na sveobuhvatnu brigu Ujedinjenih nacija za izbeglice, kao i njihova nastojanja da izbeglicama osiguraju uživanje njihovih fundamentalnih prava i sloboda koliko god je to moguće. Ove instrukcije ukazuju na cilj sastavljača da vrednosti ljudskih prava uvrste u identifikovanje i tretman izbeglica, na taj način dajući korisno usmerenje za tumačenje odredbi Konvencije iz 1951. godine, u skladu sa Bečkom konvencijom o sporazumnom pravu.

5. Izbeglice imaju pravo na međunarodnu zaštitu upravo zato što su njihova ljudska prava ugrožena. Najbitnija zaštita na koju izbeglice imaju pravo jeste zaštita od *refoulementa* na teritoriju gde bi život ili sloboda izbeglice bili ugroženi iz konvencijskih razloga. *Non-refoulement* se garantuje, *inter alia*, članom 33. Konvencije.⁴ Upravo je ova zaštita, kao i zaštita ostalih prava izloženih u Konvenciji iz 1951. godine, cilj sprovođenja postupka određivanja izbegličkog statusa. Principi ljudskih prava trebalo bi, i to ne samo zbog ovakvog istorijata, biti inspiracija za tumačenje definicije u vezi sa tim ko ima pravo na takvu zaštitu. I zaista, prirodno dopunjavanje zaštite izbeglica i međunarodnog sistema za zaštitu ljudskih prava izraženo je i detaljno izloženo u više UNHCR-ovih dokumenata i zaključaka Izvršnog komiteta.⁵

6. U evropskom kontekstu, međusobni odnos principa ljudskih prava i međunarodne zaštite izbeglica već je dugo priznat u radu *Ad hoc* komiteta eksperata Veća Evrope za pravne aspekte teritorijalnog azila, izbeglice i osobe bez državljanstva (CAHAR) i Ministarskog komiteta,⁶ zatim Evropskog suda (i ranije Komisije) za ljudska prava,⁷ kao i u Parlamentarnoj skupštini i ostalim aktivnostima Veća Evrope. Ta korelacija je nedavno bila eksplicitno ponovljena od strane vođa država i vlada Evropske zajednice koji su se sastali na samitu u Tempereu u oktobru 1999. godine. Zaključci Predsedništva koji su tamo usvojeni reafirmisali su punu posvećenost Evropske zajednice obavezama

Konvencije iz 1951. godine i ostalim relevantnim instrumentima ljudskih prava⁸ i značaj apsolutnog poštovanja prava na traženje azila.⁹ U istim zaključcima, učesnici su se saglasili da će raditi u pravcu uspostavljanja zajedničkog evropskog azilskog sistema zasnovanog na punoj i sveobuhvatnoj primeni Konvencije iz 1951. godine, na taj način osiguravajući da niko ne bude poslat natrag na teritoriju gde će biti izložen proganjanju.¹⁰

(ii) Jedna holistička i integrisana analiza

7. Definicija člana 1. može se, a u analitičke svrhe to je i potrebno, raščlaniti na svoje sastavne elemente. Bez obzira na to, ona obuhvata samo jedan holistički test, što se priznaje i odražava u različitim formulacijama „testa“ za izbeglički status.¹¹ Ključ za karakterizaciju osobe kao izbeglice jeste rizik od proganjanja iz razloga navedenih u Konvenciji.¹²

8. Pri pokušajima da se primene kriterijumi iz člana 1. u toku individualnih azilskih postupaka, oni koji donose odluke treba da razmotre sve relevantne okolnosti datog slučaja.¹³ Oni treba da imaju kako potpunu sliku o ličnosti osobe koja traži azil, njegovoj biografiji i ličnim iskustvima,¹⁴ tako i analitičko i savremeno poznavanje svih relevantnih objektivnih okolnosti u njegovoj zemlji porekla.¹⁵

9. S tim u vezi, podsetimo se da čovek, kako je to rečeno u UNHCR-ovom priručniku, ne postaje izbeglica zbog toga što je priznat kao takav, nego mu je priznat izbeglički status zbog toga što on jeste izbeglica.¹⁶ Iz toga proizlazi da neispunjavanje formalnih, tehničkih preduslova kao što su vremenska ograničenja ne negira izbeglički karakter date osobe.

(iii) Teret i standard dokazivanja

10. U postupku određivanja izbegličkog statusa, postavlja se pitanje tereta i standarda dokazivanja,¹⁷ kao i srodno pitanje procene kredibiliteta datog pojedinca. Mada su ovo prvenstveno proceduralna pitanja i kao takva se neće u potpunosti razmatrati u ovoj belešci, ipak mi možemo ukratko izložiti dobro razrađeno zakonodavstvo i druge instrukcije o ovim pitanjima, koje se u najmanju ruku mogu naći u samom UNHCR-ovom priručniku:¹⁸

- u skladu sa generalnim principima dokaznog prava, teret dokazivanja leži na osobi koja iznosi tvrdnju – u slučaju izbegličkih zahteva, na licu koje traži azila. Ovaj teret se zadovoljava iznošenjem istinite priče i relevantnih činjenica tako da se, na osnovu tih činjenica, može doneti pravilna odluka. Licu koje tražiti azil takođe se mora omogućiti iznošenje dokaza vezanih za njegov zahtev. Međutim, zbog izuzetno teške situacije u kojoj se nalaze osobe koje traže azil i izbeglice, ova obaveza – da se ustanovi i proceni dokazni materijal – deli se sa donosiocem odluke. U kontekstu isključenja i prestanka, vlasti su ti koji će utvrditi primenjivost ovih klauzula, pa je zato na njima da utvrde razloge koji opravdavaju isključenje ili prestanak.¹⁹

- standard dokazivanja potreban da bi se ustanovio opravdani strah od proganjanja razvijen je u nadležnim zakonodavstvima običajnog prava. Mada se koriste raznorazne formulacije, jasno je da je traženi standard manji od verovatnoće koja se traži u građanskom pravu. Generalno prihvaćeno mišljenje jeste da proganjanje mora biti dokazano kao „srazmerno moguće“, da bi se smatralo utemeljenim.²⁰

- pošto posebne okolnosti u kojima se nalaze lica koja traže azil često znači da se ona susreću sa preprekama pri pribavljanju potkrepljujućih ili ponekad bilo kakvih dokaza,²¹ u nekim slučajevima može biti izuzetno teško proceniti kredibilitet date izbeglice. Nemogućnost prisećanja svih datuma ili manjih detalja, manje nedoslednosti, nejasne ili netačne izjave koje nisu materijalno bitne za pitanja o kojima se odlučuje ne bi trebalo da se koriste kao odlučujući faktori za određivanje kredibiliteta, iako se mogu uzeti u obzir zajedno sa ostalim faktorima, za generalnu procenu kredibiliteta. Kredibilitet je utvrđen kada je podnosilac zahteva izneo koherentan i verodostojan zahtev, u koji se stoga može poverovati. Kada je ispitivač zadovoljan generalnim kredibilitetom podnosioca zahteva, onda u nedostatku dokaza o suprotnom treba verovati podnosiocu zahteva kad je reč o izjavama za koje nema dokaznog materijala.²²

III. Analiza elemenata za uključnje

Ključni elementi za uključnje (član 1A/2/):

„(...) termin 'izbeglica'“ primenivaće se na svakoga ko se: (...) usled osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili svojih političkih ubeđenja, nalazi izvan zemlje svog državljanstva i ko ne može ili zbog tog straha ne želi da se stavi pod zaštitu te zemlje...“²³

(i) Osnovani strah²⁴

11. U Priručniku je „osnovani strah od proganjanja“ identifikovan kao ključna fraza definicije, zbog čega se o osnovanom strahu raspravlja prilično detaljno.²⁵ Iako je strah subjektivna emocija, on u svrhe određivanja izbegličkog statusa mora biti osnovan, to jest, mora imati objektivnu osnovu. Važnost ova dva elementa može biti različito stepenovana u svakom pojedinačnom slučaju. U slučajevima gde nije izražen subjektivan strah, objektivne okolnosti mogu u potpunosti opravdati priznavanje statusa, u smislu da bi svako ko se nalazi u takvim okolnostima bio pod takvim očiglednim rizikom da odsustvo straha postaje nebitno. Obrnuto, mogu postojati slučajevi u kojima objektivne okolnosti same po sebi ne izgledaju strašno, ali kada se uzmu u obzir životne okolnosti samog pojedinca, njegov sistem verovanja i njegove aktivnosti, onda te okolnosti zaista mogu biti dovoljne za pojavu opravdanog straha kod datog pojedinca, iako se iste objektivne okolnosti mogu smatrati nedovoljnim u nekom drugom slučaju.²⁶ Ovi primeri pokazuju koliko je bitno da se odluke o izbegličkom statusu, a naročito aspekt osnovanog straha, donose samo nakon što se preispitaju i pažljivo odvažu sve relevantne okolnosti datog slučaja. Za ovu komponentu analize neophodno je imati objektivnu i pouzdanu informaciju o zemlji porekla koja je relevantna za taj slučaj.

12. Jedan aspekt elementa osnovanog straha, koji je stvorio naročite probleme u poslednjih nekoliko godina, jeste odlučivanje o tome kada je razumno očekivati da se data osoba preseli u drugi deo zemlje i tamo živi bezbedno, umesto da realizuje svoje pravo traženja azila od proganjanja izvan svoje zemlje. U nekim jurisdikcijama je ovaj pojam, takozvana „alternativa internog bega“ ili „princip izmeštanja (preseljenja)“, nekorektno korišćen za uskraćivanje izbegličkog statusa osobama koje na njega zapravo imaju pravo. Ovo se naročito dešava kada se ovaj koncept koristi da bi se čitavoj grupi pojedinaca uskratilo pristup azilskom postupku. Umesto ovakve grupne analize, svaki slučaj treba analizirati ponaosob, uzimajući u obzir sve pojedinačne okolnosti datog slučaja. Ostali problemi sa njenom primenom odnose se na pogrešno razumevanje načina na koji se analiza odnosi na definiciju izbeglice,²⁷ na neadekvatno preispitivanje okolnosti koje vladaju u područjima raseljenja, kao i razumnog izmeštanja (preseljenja) na to područje, nasuprot traženju azila u inostranstvu i teškim zahtevima dokazivanja.²⁸

13. Ovakva analiza nije potrebna u svim slučajevima. Ona je relevantna jedino u onim slučajevima gde je strah od proganjanja ograničen na pojedini deo zemlje izvan kojeg povreda od koje se strahuje ne može biti realizovana. Praktično, ovo isključuje gotovo sve slučajeve gde proganjanje od kojeg se strahuje potiče, ili je odobravano ili tolerisano od strane državnih agenata, pošto se obično pretpostavlja da oni deluju u svim krajevima zemlje.²⁹ Dalje, alternativa mora biti razumna. Ovo znači da se mora ponuditi naseljivo i sigurno okruženje, bez pretnje proganjanja, gde data osoba može voditi „normalan život“, uz ostvarivanje i uživanje građanskih i političkih prava, zajedno sa članovima svoje porodice, u ekonomskim, društvenim i kulturnim uslovima uporedivim sa onima koje uživaju ostali stanovnici te zemlje.³⁰

14. Gore navedeni zahtevi – sloboda od proganjanja, mogućnost ostvarivanja i uživanja građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava – navode na razmišljanje o jednom često diskutovanom elementu u određivanju izbegličkog statusa: raspoloživost i dovoljnost zaštite od strane vlasti. Neki komentatori opisuju „nedostatak državne zaštite“ kao ključni kriterijum definicije Konvencije iz 1951. godine,³¹ drugi mu pridaju mnogo manje značaja, napominjući da je proganjanje po Konvenciji čitav skup razloga, interesa i mera.³²

15. Razmatranje efektivne nacionalne zaštite, po UNHCR-ovom mišljenju, nije ni odvojeno ni podsticajno pitanje, već pre samo jedan u nizu elemenata koji su u nekim slučajevima propratna pojava određivanja izbegličkog statusa, naročito tamo gde se podrazumeva strah od proganjanja od strane nedržavnih agenata. Pitanje je da li je rizik koji dovodi do straha dovoljno ublažen raspoloživom i efektivnom nacionalnom zaštitom od povrede od koje se strahuje. Tamo gde je takva procena potrebna, neophodno je pažljivo izbalansirati više faktora, kako generalnih tako i specifičnih, uključujući generalno stanje zakona, reda i pravde u zemlji, kao i efikasnost same zemlje, uključujući raspoložive snage i sposobnost i voljnost da se one pravilno i efektivno koriste za zaštitu stanovnika.

(ii) Proganjanje

16. U svrhu određivanja izbegličkog statusa, proganjanje kao takvo nije nigde definisano u međunarodnom pravu. Neki komentatori tvrde da se nije smatralo da je definicija neophodna pošto je značenje proganjanja bilo jasno iz prethodnih instrumenata i iskustava,³³ drugi sugerišu da je namerno ostavljeno bez definicije da bi novi oblici proganjanja koji se tek javljaju mogli biti pokriveni.³⁴ Kakvi god da su razlozi, činjenica da Konvencija pravno ne definiše proganjanje jeste jaka indikacija da su, na osnovu prošlih iskustava, njeni sastavljači nameravali da sve buduće vrste proganjanja budu obuhvaćene tim terminom.

17. Dešavanja na polju međunarodnog prava o ljudskim pravima koja su usledila nakon usvajanja Konvencije iz

1951. godine pomogla su unapređenju razumevanja, izraženog u UNHCR-ovom priručniku, da proganjanje uključuje zloupotrebu ljudskih prava ili druge teške povrede, često, ali ne uvek, sa sistematskim elementom ili elementom ponavljanja.³⁵ Mada je generalno prihvaćeno da se „puka“ diskriminacija u normalnom toku ne može smatrati proganjanjem sama po sebi (mada bi se naročito flagrantni oblici nesumnjivo mogli smatrati takvima),³⁶ uporan uzorak posledne diskriminacije će obično, na kumulativnoj osnovi, dovesti do proganjanja i opravdati međunarodnu zaštitu.³⁷

18. Ponekad dolazi do zabune između krivičnog gonjenja („prosecution“ na engleskom, *prim. prev.*), na osnovu opšte primenljivog zakona, i proganjanja („persecution“ na engleskom, *prim. prev.*) iz razloga nevedenih u Konvenciji. Ovo se možda najčešće dešava u vezi sa slučajevima odbijanja obaveznog služenja vojnog roka, bilo u obliku izbegavanja regrutovanja ili dezerterstva. Dešava se i u drugim kontekstima, naročito kada opšte primenjivi zakon ima diferencijalni uticaj na osobu ili grupu osoba na osnovu nekog od razloga navedenih u Konvenciji, ili gde primenjivanje zakona dovodi do rizika od ili do stvarnog kršenja ljudskih prava. UNHCR-ov priručnik je koristan u ovim pitanjima i treba ga konsultovati kao početnu tačku bilo kakve analize.³⁸ Sledeći tekst je zapravo sažetak tog saveta. Za razlikovanje običnog krivičnog gonjenja od proganjanja, potrebno je uzeti u obzir i analizirati bar neke od sledećih faktora:

- da li je zakon u saglasnosti sa standardima ljudskih prava ili predstavlja inherentno proganjanje (na primer, gde zabranjuje legitimno religijsko uverenje ili aktivnost),³⁹
- da li se primena zakona sprovodi na način koji predstavlja proganjanje na osnovu razloga navedenih u Konvenciji. S tim u vezi, treba razmotriti sledeće elemente:⁴⁰
 - da li se licima koja se terete po ovom zakonu uskraćuje odgovarajući zakonski postupak iz razloga navedenih u Konvenciji;
 - da li je krivično gonjenje diskriminatorско (na primer, gde se krivično gone samo članovi pojedinih etničkih grupa);
 - da li se kazne dodeljuju na diskriminatorскоj osnovi (na primer, uobičajena kazna je šest meseci zatvora ali se oni za koje se smatra da imaju određena politička opredeljenja rutinski osuđuju na godinu dana zatvora);
 - da li kažnjavanje po zakonu dovodi do proganjanja (na primer, gde se kažnjavanje pretvara u okrutno, nečovečno ili ponižavajuće postupanje);
 - u slučaju odbijanja služenja vojnog roka mogu postojati i dodatni obziri, uključujući:
 - o da li bi služenje koje se zahteva bilo u vezi sa vrstom vojne akcije koju međunarodna zajednica osuđuje kao suprotnu osnovnim pravilima ljudskog ponašanja;
 - o da li je od datog pojedinca nerazumno očekivati da služi vojsku zbog specifičnih individualnih okolnosti koje su u vezi sa njegovim istinskim uverenjima ili ubeđenjima religiozne, političke, humanitarne ili filozofske prirode ili, na primer, u slučaju unutrašnjeg sukoba etničke prirode, na osnovu etničke pripadnosti;⁴¹
 - o da li postoji izuzeće za lica koja odbijaju da služe vojsku zbog religioznih razloga i da li je to izuzeće prihvatljivo i proporcionalno.

19. Neke azilske države ograničavaju značenje „proganjanja“ u smislu Konvencije iz 1951. godine na povredu koja proizlazi od same države ili njenih agenata.⁴² Ove države slede analizu na osnovu koje su odlučujući faktori počinitelj ili izvor povrede od koje se strahuje ili koja je doživljena. Državna praksa drugde u svetu, iako se ponekad bazira na vrlo različitim analizama, u ogromnoj meri podržava poziciju koju je usvojio UNHCR, da proganjanje od strane nedržavnih agenata potpada unutar delokruga definicije izbeglice po Konvenciji iz 1951. godine.⁴³ Stav UNHCR-a da izvor povrede od koje se strahuje jeste od malog ili nikakvog značaja pri utvrđivanju da li je došlo do proganjanja ili je verovatno da će doći do toga. Ono što je izvesno jeste da su svrha i cilj Konvencije iz 1951. godine da se osigura zaštita izbeglica. Sasvim je sigurno da u tekstu člana ne postoji ništa što sugerise da je izvor povrede od koje se strahuje odlučujući za to pitanje na bilo koji način. UNHCR zato stalno tvrdi da je najvažnije razmotriti pitanje osnovanosti samog straha od stvarne ili potencijalne povrede koja je dovoljno teška da može dovesti do proganjanja iz konvencijskih razloga.⁴⁴

20. Ponekad se tvrdi da Konvencija iz 1951. godine ne obezbeđuje podesan pravni okvir za bavljenje današnjim izbegličkim problemima pošto se ovi problemi obično javljaju u okviru rata i oružanih sukoba. Slično tome, neke zemlje su izradile kriterijume u svom nacionalnom zakonodavstvu tvrdeći da tražilac azila mora biti „izdvojen“ ili na neki način „individualno ciljan“ da bi se moglo reći da je proganjan.⁴⁵ Sudovi u nekim drugim zemljama, mada prihvataju da građanski rat kao takav ne isključuje niti je dovoljan za utemeljivanje izbegličkog statusa, koriste kriterijume kao što su „diferencijalni rizik“ ili „diferencijalni uticaj“.⁴⁶ Međutim, ovi kriterijumi imaju tendenciju da zamagle dve ključne činjenice: (i) čak i u ratnim i konfliktnim situacijama, pojedinci mogu biti primorani da beže zbog osnovanog straha od proganjanja iz razloga navedenih u Konvenciji; i (ii) rat i nasilje često se sami po sebi koriste kao instrumenti proganjanja. Oni su često sredstva izabrana od strane progonioca da se suzbiju ili eliminišu specifične

grupe, proganjane na osnovu svoje etničke pripadnosti ili pripadnosti drugim grupama.

21. Treba se prisetiti da je Konvencija sastavljena odmah nakon Drugog svetskog rata i, barem delimično, kao sredstvo za zaštitu žrtava proganjanja u tom ratu. U slučajevima gde konflikti imaju koren u etničkim, religioznim ili političkim razlikama čije su žrtve naročito oni koji beže – kakav je često slučaj danas – onda bi se pojedinci koji beže od takvih sukoba mogli smatrati izbeglicama po Konvenciji iz 1951. godine. Izvršni komitet je ovo potvrdio u više navrata, a poslednji put za vreme svog zasedanja 1998. godine.⁴⁸ Isto tako, prema ispravnom tumačenju člana 1, nije važno koliko velika ili čak koliko mala ta grupa može biti. Čitave zajednice mogu rizikovati ili trpeti proganjanje iz razloga navedenih u Konvenciji, a činjenica da su svi članovi zajednice podjednako proganjani ni na koji način ne umanjuje legitimnost bilo kojeg posebnog individualnog zahteva. Naprotiv, takve činjenice bi trebalo da olakšaju priznavanje pošto sociološki proces marginalizacije koju takva stigmatizacija stvara predstavlja moćan arhetip proganjanja. Ovakav pristup, za koji se zalaže Priručnik i različiti zaključci Izvršnog komiteta,⁴⁹ takođe je usvojen od strane eksperata koji se bave izučavanjem izbegličkih problema, kao i u dobro obrazloženim zakonodavstvima.⁵⁰

22. Međutim, i pored toga, takođe je priznato da postoje osobe koje beže od neselektivnih posledica nasilja povezanog sa konfliktom, koje ne sadrže elemenat proganjanja. Takve osobe možda ne zadovoljavaju definiciju iz Konvencije, ali ipak mogu zahtevati međunarodnu zaštitu po drugim osnovama.⁵¹

(iii) Osnove navedene u Konvenciji

23. Član 1A(2) zahteva da osnovani strah od proganjanja bude „iz razloga“ jednog od pet osnova koji su tamo navedeni. Iako uopšteno nije bilo velikih poteškoća u utvrđivanju karaktera ove neformalne veze, u nekim jurisdikcijama su zakonodavstva postavila određena pitanja u vezi sa njenom prirodom. Praksa UNHCR-a kazuje da konvencijska osnova mora biti relevantan kontributivni faktor, iako se ne mora pokazati kao jedini ili dominantan uzrok.

24. Tri od pet osnova iznetih u članu 1 (*rasa, vera i političko mišljenje*) obično ne traže dodatno tumačenje. Činjenica da često postoji značajno preklapanje između pet osnova iz Konvencije ne bi trebalo da dovede do zabune. Pojedinci mogu doživeti ili se plašiti proganjanja iz više međusobno povezanih razloga nabrojanih u Konvenciji,⁵² ili jedan razlog za proganjanje, na primer etnička pripadnost datog pojedinca, može potpasti pod više od jednog osnova, to jest, i pod rasu i pod nacionalnost.⁵³ Nijedan od ovih primera ni na koji način ne umanjuje niti poništava vezu između proganjanja od kojeg se strahuje i njegove osnove.

25. Sada se uopšteno smatra da *prispisane ili pretpostavljene osnove*, ili sama politička neutralnost, mogu činiti osnovu izbegličkog zahteva. Na primer, dati pojedinac možda ne poseduje nikakvo političko mišljenje, ili nije pripadnik nijedne vere, ali progonilac može pretpostaviti da on ima takvo mišljenje ili da jeste pripadnik određene vere. U takvim slučajevima, pripisivanje ili pretpostavljanje koji su dovoljni da učine tu osobu podložnom riziku od proganjanja jesu isto tako – iz tog razloga – dovoljni da ispune konvencijski preduslov, zato što je ovde odlučujući faktor pretpostavka progonoica.⁵⁴

26. Osnov *nacionalnosti* ponekad dovodi do izvesne zabune zato što se ista reč može koristiti da označi kako nečiju etničku pripadnost ili etničko poreklo, tako i njegovo državljanstvo ili legalnu vezu između njega i države. Postoji odvojen međunarodni pravni okvir stvoren da se bavi problemima sa kojima se susreću osobe koje nemaju legalnu vezu državljanstva ni sa jednom državom i koje su, znači, osobe bez državljanstva.⁵⁵ Potrebno je prisetiti se da osobe bez državljanstva takođe mogu biti izbeglice po Konvenciji iz 1951. godine po istim osnovama kao i drugi, ili mogu postati izbeglice, na primer, gde sam nedostatak državljanstva uzrokuje ozbiljnu diskriminaciju koja dovodi do proganjanja. Međutim, iskustva prisutna u većini država ukazuju na to da je najčešće značenje nacionalnosti ono koje označava etničku pripadnost ili etničko poreklo.⁵⁶ U današnjem kontekstu, gde je konflikt na osnovu etničke pripadnosti uobičajen, ova osnova ima veliki značaj.⁵⁷

27. *Pripadnost određenoj društvenoj grupi* je možda osnova koja je najmanje jasna. Različita tumačenja su pridavana ovoj frazi u različitim jurisdikcijama. Jedno tumačenje naglašava percepciju onoga koji vrši proganjanje i/ili ostalih aktera unutar relevantnog društva, uz stavljanje fokusa na neku karakterističnu osobinu, aktivnost, uverenje, interes ili cilj.⁵⁸ Prema drugom, široko rasprostranjenom pristupu, karakteristike koje identifikuju takve grupe jesu one koje su ili urođene ili istorijske i kao takve se ne mogu menjati, ili su pak takve da, iako se mogu menjati, ne treba tražiti njihovu promenu jer su u veoma bliskoj vezi sa identitetom date osobe i/ili su izraz osnovnih ljudskih prava.⁵⁹ Kao primer prve vrste karakteristika mogu poslužiti pol, seksualna orijentacija i nasleđe.⁶⁰ Kao primer druge vrste mogu poslužiti članstvo u sindikatu ili zanimanja kao što su novinar ili kritičar.⁶¹

28. Holističkim pristupom bismo, u stvari, prihvatili kao valjane oba gore navedena pristupa, čime se na najbolji način osigurava zaštita za one kojima je ta zaštita legitimno potrebna. Na taj način bismo obuhvatili kako one koji ne mogu menjati svoje urođene ili istorijske karakteristike ili od kojih ne treba tražiti da se tih karakteristika odreknu,

tako i one iz prve kategorije, to jest, pripadnike grupa za koje progonilac smatra da su u opoziciji ili da predstavljaju pretnju. Ukoliko progonilac deluje ili je verovatno da će delovati protiv pripadnika grupe na osnovu svoje pretpostavke o njima, potencijalna žrtva se može zaštititi po ovom osnovu na račun pretpostavke progionioca da žrtva kao član grupe poseduje određene motive ili karakteristike.

29. Jedna od sfera unutar koje se puno raspravljalo o pripadnosti određenoj društvenoj grupi jeste sfera *proganjanja na osnovu polne određenosti*. S obzirom da ni „pol“ ni „polna određenost“⁶² nisu navedeni kao konvencijski osnov u članu 1, ponekad se tvrdi da oni koji trpe proganjanje zbog svoje polne određenosti nikada ne mogu biti pokriveni konvencijskom definicijom ili da jedini mogući osnov za njihovo priznavanje uvek mora biti „određena društvena grupa“. Nijedna od ovih tvrdnji nije tačna. Proganjanje može biti zasnovano na polnoj određenosti u smislu da je metod koji se koristi za postizanje proganjanja povezan sa polom ili ulogama muškog ili ženskog roda. Na primer, pripadnice određene etničke grupe mogu biti podvrgnute silovanju kao obliku proganjanja, ne iz razloga koji su u vezi sa polom ili polnom određenosti, nego iz nacionalnih ili religioznih razloga.⁶³

30. Istovremeno, fundamentalni uzroci proganjanja koje je zbog polnih uloga u tom društvu zasnovano na polu ili polnoj određenosti, mogu u stvari biti utemeljeni u jednom od preostala četiri osnova ili više njih. Primer ovoga može biti odbijanje da se nosi odeća ili ponaša na načine koji su propisani za žene. Vlasti mogu imati zamerke na takvo ponašanje ne zbog pola osobe koja odbija da se ponaša na propisani način, već zato što to odbijanje označava „neprihvatljiva“ religiozna ili politička opredeljenja.⁶⁴

31. Ovim se ilustruje činjenica da mnogi slučajevi koji se razmatraju unutar ovog odeljka u stvari mogu biti odlučeni na osnovu pripisanog političkog mišljenja, ili na osnovu religije, kao i da ne moraju obavezno podrazumevati analizu društvene grupe. Međutim, ipak će biti slučajeva, i to naročito ali ne i isključivo polno utemeljenih slučajeva, koji nisu obuhvaćeni nijednim drugim osnovom, zbog čega se mogu odrediti samo pod rubrikom određene društvene grupe. Proganjanje može biti zasnovano na polnoj određenosti u smislu da čovek trpi proganjanje na račun svoje polne pripadnosti, seksualne orijentacije ili muško-ženskih uloga, a u odgovarajućem slučaju to može biti zbog pripadnosti određenoj grupi. Na primer, homoseksualni transvestit može iskusiti proganjanje zbog ponašanja i pretpostavki povezanih sa tom grupom.⁶⁵ U izvesnim okolnostima se prihvata da slučajevi porodičnog nasilja potpadaju pod član 1. Konvencije iz 1951. godine na osnovu pripadnosti određenoj društvenoj grupi.⁶⁶

32. Ukoliko se pravilno tumači, definicija izbeglice može adekvatno obezbediti zaštitu u većini slučajeva proganjanja na osnovu polne određenosti onima kojima je potrebna međunarodna zaštita. Zbog toga ne postoji potreba da se sugerise dodavanje pola ili polne određenosti kao posebnog konvencijskog osnova.⁶⁷ Međutim, UNHCR je zabrinut zbog toga što se u nekim zemljama, komplementarna zaštita rutinski nudi ženama ili drugim osobama koje se plaše ili podnose proganjanje na osnovu polne određenosti bez adekvatnog razmatranja pitanja da li bi ta osoba trebalo da bude priznata kao izbeglica po Konvenciji iz 1951. godine. Osobe čiji su slučajevi pokriveni pravilnim tumačenjem člana 1. treba da budu priznate kao takve i da dobiju izbegličku zaštitu i ne treba im uskraćivati takvu zaštitu zbog postojanja komplementarnih vidova zaštite.⁶⁸

(iv) Izvan zemlje državljanstva ili uobičajenog mesta življenja

33. Zahtev da izbeglica bude izvan svoje zemlje državljanstva ili uobičajenog mesta življenja jeste činjenično pitanje koje je lako utvrditi i koje, u većini slučajeva, nije kontroverzno.⁶⁹ Međutim, kako je to navedeno u Priručniku, ne treba misliti da je neophodno da izbeglica napusti svoju matičnu zemlju zbog straha od proganjanja iz razloga navedenih u Konvenciji. Osoba se može naći izvan svoje zemlje – kao student, diplomata, putnik – u trenutku kada se dogodi nešto što izaziva osnovan strah od proganjanja. Takva osoba je poznata kao „izbeglica *sur place*“. ⁷⁰ Događaji koji dovode do osnovanog straha mogu biti spoljašnji u odnosu na izbeglicu, kao što je vojni udar u zemlji državljanstva, ili mogu biti usko povezani sa ponašanjem izbeglice, kao što su javne izjave kojima se izbeglica suprotstavlja vlastima u svojoj matičnoj zemlji.

34. Ukoliko se strah od proganjanja javlja kao rezultat ponašanja same izbeglice, pojavljuje se pitanje verodostojnosti jer se može pomisliti da se te aktivnosti vrše sa određenim ciljem. U takvim slučajevima je naročito važno da se svi detalji pažljivo ispituju i analiziraju u svetlu verovatnog rizika od proganjanja, koje u stvari nastaje kao posledica. Najvažnije razmatranje biće da li je takvo ponašanje postalo poznato ili bi moglo postati poznato vlastima u matičnoj zemlji i kako će na aktivnosti osobe koja traži azil gledati vlasti u matičnoj zemlji.⁷¹ U nekim jurisdikcijama razmatranje „dobre namere“ lica koje traži azil, kod razmatranja obavljanja njegovih aktivnosti ili razmatranja kontinuiteta njegovih aktivnosti pre bekstva, postulirano je kao neophodno u ovom pogledu.⁷² Procenjivanje tih elemenata može da čini sastavni deo ove analize i može obezbediti korisnu informaciju za eventualnu odluku, ali nije, i po UNHCR-ovom mišljenju ne može ni biti, odlučujući faktor. Odlučujući faktori mora uvek ostati, za sve slučajeve,

verovatnoća da će se desiti povreda od koje se strahuje, teškoća povreda, i da li je ona povezana sa konvencijskim osnovom.⁷³

(v) Ne može/ne želi da koristi državnu zaštitu

35. Značenje ovog elementa definicije bilo je nedavno predmet mnogih rasprava. Po jednom gledištu, ovaj element se odnosi na zaštitu od strane državnog aparata unutar matične zemlje i čini neophodan deo testa za izbeglički status, u istoj ravni sa testom osnovanog straha od proganjanja.⁷⁴ Prema drugim gledištima, ovaj element definicije se odnosi jedino na diplomatsku ili konzularnu zaštitu koja je na raspolaganju građanima koji se nalaze izvan svoje matične zemlje.⁷⁵ Tekstualna analiza – s obzirom na činjenicu da je ovaj element smešten na kraju definicije i da direktno sledi iz nje, što na neki način modifikuje frazu „izvan zemlje državljanstva“, uz postojanje različitog testa za osobe bez državljanstva⁷⁶ – sugeriše da je nameravano značenje u vreme kada je Konvencija sastavljena i usvajana zaista bilo eksterna zaštita. Istorijska analiza vodi do istog zaključka.⁷⁷ Nespremnost čoveka da se stavi pod eksternu zaštitu podrazumeva njegovu nespremnost da se suoči sa mogućnošću vraćanja u zemlju državljanstva gde može doći do proganjanja od kojeg strahuje.⁷⁸

36. Uprkos ovakvoj očigledno jasnoj postavci, danas postoje zakonodavstva⁷⁹ koja u postupku određivanja izbegličkog statusa pridaju veliki značaj raspoloživosti državne zaštite unutar matične zemlje, u saglasnosti sa prvim gledištem koje je gore opisano. To donekle prošireno značenje može biti, kao što je bio slučaj, viđeno kao dodatni – mada ne i neophodni⁸⁰ – argument u korist primenjivosti Konvencije na one kojima prete nedržavni agenti proganjanja.⁸¹

37. Gore je sugerisano⁸² da je element interne zaštite najbolje posmatrati i odrediti kao element osnovanosti straha.⁸³ Na drugim mestima se tvrdi da se poslednjoj frazi člana 1A(2) može dati savremeniji sadržaj njenim ponovnim tumačenjem na sledeći način: ako je matična zemlja nesposobna da osigura zaštitu od proganjanja (bez obzira da li se ta nesposobnost javlja uprkos najboljim naporima slabe države ili zbog totalnog kraha države), onda će se žrtva plašiti proganjanja u slučaju povratka i imati dobar razlog da zbog tog straha neće želeti da se stavi pod zaštitu svoje zemlje.⁸⁴ Ovi pristupi, zapravo, nisu kontradiktorni. Koji god pristup da se usvoji, važno je prisetiti se da definicija sadrži jedan holistički test međusobno povezanih elemenata. Kako se ti elementi međusobno odnose i kakav značaj treba dodeliti jednom ili drugom elementu, neophodno je utvrditi u zavisnosti od činjenica svakog pojedinačnog slučaja.

IV. Analiza elemenata u vezi sa isključenjem i prestankom

(i) Isključenje iz izbegličkog statusa

Ključni elementi klauzule o isključenju (član 1D, E, F):

„Ova konvencija se neće odnositi na

- sobe koje sada, osim zaštite ili pomoći Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbeglice, uživaju zaštitu ili pomoć i nekog drugog organa ili agencije Ujedinjenih nacija...
- osobe kojima nadležne vlasti zemlje u kojoj su se one nastanile priznaju sva prava i dužnosti vezane za posedovanja državljanstva te zemlje...
- osobe za koje postoje ozbiljni razlozi da se veruje:
 - da su počinile zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovečnosti, kako je to definisano u međunarodnim instrumentima donesenim radi uključivanja odredbe o takvim zločinima;
 - da su počinile teško nepolitičko krivično delo izvan zemlje izbeglištva pre nego što su u nju primljene kao izbeglice;
 - da su krive za dela koja su u suprotnosti sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.“

38. Korisno je kod tumačenja klauzula o isključenju člana 1. imati na umu njihov fundamentalni postulat, a to je da se osigura da izbeglički status ne uživa niko kome taj status nije potreban⁸⁵ ili ko ga ne zaslužuje.⁸⁶ Klauzule koje se odnose na one koji status ne zaslužuju naročito su kompleksne i stoga više problematične. Međutim, u vezi sa obe mogućnosti isključivanja, moramo se prisetiti da se i ove klauzule moraju tumačiti restriktivno, kao i sve ostale odredbe koje deluju kao izuzeci, kako je to i istaknuto u samom Priručniku.⁸⁷

39. **Član 1D** isključuje iz zaštite po Konvenciji osobe koje već primaju zaštitu ili pomoć od drugih agencije ili tela Ujedinjenih nacija osim UNHCR-a. Kao što je objašnjeno u Priručniku, ova odredba se trenutno primenjuje na osobe koje primaju ili bi mogle primiti pomoć od Agencije Ujedinjenih nacija za pomoć palestinskih izbeglica na Bliskom

istoku.⁸⁸ Pošto nijedna druga agencija Ujedinjenih nacija trenutno nema specifičan mandat za zaštitu ili pomoć izbeglicama, ova klauzula se ne može koristiti u drugim situacijama. Prelazne ili privremene uprave Ujedinjenih nacija u oblastima ili područjima gde je došlo do izbegličkih tokova, normalno, imaju mandate koji se odnose na upravu samo te teritorije, između ostalog, za zaštitu prava povratnika, ali nemaju specifičan mandat za izbeglice. Pošto osobe moraju biti unutar takve teritorije, da bi mogle koristiti zaštitu ili bilo kakvu pomoć koju takva uprava može pružiti, ova klauzula se ne može koristiti da se njome isključe iz izbegličkog statusa osobe sa tih teritorija koje se nalaze u azilskim državama.⁸⁹

40. Takođe, **član 1E** isključuje – usled nedostatka potrebe za međunarodnom zaštitom – osobe kojima nadležne vlasti zemlje u kojoj borave priznaju prava i obaveze isto kao i državljanima te zemlje. Kod tumačenja ove klauzule, Priručnik naglašava značaj priznanja da osoba koja je u pitanju mora zapravo uživati takva prava i obaveze u praktičnom smislu. Naročito, u skladu sa *non-refoulement* odredbom člana 33, osobe moraju imati pravo da ne budu deportovane ili prognane – kako bi ova klauzula bila operativna za isključivanje iz izbegličkog statusa.⁹⁰

41. **Član 1F** koji isključuje osobe u vezi sa kojima postoje ozbiljni razlozi da se veruje da su počinile ratne zločine, zločine protiv mira ili čovečnosti, ozbiljne nepolitičke zločine ili dela suprotna ciljevima i principima Ujedinjenih nacija, znatno je teže interpretirati. Drugim rečima, ovo isključenje se odnosi na osobe koje su počinile takva nečuvena dela da, iako možda osećaju strah od proganjanja iz razloga navedenih u Konvenciji, njihovo lično ponašanje je bilo toliko gnusno da ih čini nezasluznim da primaju međunarodnu zaštitu po Konvenciji iz 1951. godine. U tumačenju ovih odredbi, od ogromne je važnosti da se prisetimo da član 1F ne isključuje svakog kriminalca, već samo one koji su krivi za najteža i najneprihvatljivija dela.⁹¹

42. Potrebni dokazi koji se traže da bi se primenio član 1F izražavaju se kao „ozbiljni razlozi da se veruje“ da je osoba kriva za takva dela. Mada je jasno da, prema tome, dokaz uverenja nije neophodan, pokazalo se da je teško konzistentno objasniti tačan stepen dokaza koji je razumno neophodan da podrži odluku koja se donosi prema ovom standardu.⁹² Optužba za takvo delo od strane međunarodnog suda⁹³ sigurno se može smatrati „ozbiljnim razlogom da se veruje“, i smatra se takvom od strane UNHCR-a.⁹⁴ Suprotno tome, sama činjenica da osoba može u nekom trenutku svog života imati neke veze sa organizacijom ili članovima vlade za koje se zna da su počinili takva dela – nije dovoljna da dokaže „ozbiljne razloge“ u odnosu na tu osobu. Da bi isključenje bilo operativno, razlozi moraju da se odnose baš na pojedinca koji je u pitanju i na njegova dela ili propuste.⁹⁵

43. U skladu sa njegovim uslovima, zločini na koje se odnosi **član 1F(a)** jesu oni koji su tako definisani u međunarodnim instrumentima. Ova formulacija dozvoljava da se razmatraju noviji događaji u međunarodnom pravu u vezi sa takvim zločinima. Na primer, usvajanjem Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda⁹⁶ takvi zločini su definisani u savremenom kontekstu i biće koristan izvor za tumačenje klauzula isključenja.⁹⁷

44. **Član 1F(b)** isključuje iz statusa svakoga ko nastoji da izbegne legitimno krivično gonjenje za činjenje ozbiljnih nepolitičkih zločina, čak i ako bi se inače mogao smatrati izbeglicom. Mada se ova odredba očigledno bavi legitimnom državnom problematikom zaštite društva, brojne kvalifikacijske komponentne ugrađene u ovu odredbu pokazuju da je potrebno očuvati zaštitu onih izbeglica koje su počinile manje ozbiljne zločine. Ove različite elemente člana 1F(b) najbolje je razmatrati odvojeno, kao što to čini Priručnik.

45. Očigledno je da termin „ozbiljan“ podrazumeva teško krivično delo, a ne manji prekršaj, čak i ako se ovaj drugi možda pominje kao „zločin“ u krivičnom zakonu ili ostalim zakonskim aktima date zemlje.⁹⁸ Pitanje ozbiljnosti dela nije samo stvar toga kako domaći zakon posmatra to delo, već se u obzir mora uzeti i komparativno međunarodno pravo. Neki od indikatora koji mogu ukazivati na ozbiljnost običnog zločina uključuju:

- kakav se postupak primenjuje za krivično gonjenje – da li se radi o delu protiv kojeg se podiže optužnica ili se primenjuje skraćeni postupak;
- propisana kazna, uključujući dužinu i uslove bilo kakve zatvorske kazne;
- da li postoji međunarodni konsenzus da se to delo smatra jednim od najozbiljnijih zločina;
- da li se radi o delu koje podleže izručenju ili univerzalnoj krivičnoj jurisdikciji;
- kolika je stvarna povreda koja je nastala kao rezultat izvršenja tog zločina.⁹⁹

46. Zločin definisan u članu 1F(b) mora biti „nepolitički“ ili, drugim rečima, običan zločin, koji nije izvršen sa političkim ciljevima već iz drugih razloga, kao što su lična korist ili osveta.¹⁰⁰ Ova kvalifikacija osigurava da osobe koje se krivično gone zbog izražavanja političkih uverenja na način koji bi bio prihvatljiv u državi gde pojedinci mogu slobodno iznositi svoja gledišta i ostvarivati druga ljudska prava na načine koji nisu štetni, ne mogu biti isključene iz izbegličkog statusa jednostavnim donošenjem zakona koji ne poštuje ta osnovna ljudska prava.

47. Isto tako, ne podrazumeva se da su počinitelji nekih „političkih“ zločina, ili teških kažnjivih dela koja su počinjena sa političkim ciljevima, kao što su otmica ili kidnapovanje, izuzeti od delovanja klauzula o isključenju samim pozivanjem na „nepolitičke“ kvalifikacije. Mora se pažljivo izanalizirati da li ozbiljnost povrede koja je nanesena preteže

nad političkim ciljem koji se želi ostvariti. Ako je takozvani „politički“ zločin izuzetno štetan ili ima neproporcionalne posledice u odnosu na politički cilj koji je počinitelj želeo postići, onda taj pojedinac podleže odredbama o isključenju uprkos političkoj motivaciji. S druge strane, ako je činjenje zločina, na primer, jedini način da se izbegne proganjanje represivnog režima, onda se ono može smatrati opravdanim, pa isključenje ne mora ni uslediti, što zavisi od okolnosti datog slučaja.¹⁰¹

48. Ako se oceni da je član 1F(b) primenjiv, onda je po mišljenju UNHCR-a i praktičnom iskustvu u nekim jurisdikcijama – neophodno uspostaviti ravnotežu između prirode dela za koje se pretpostavlja da ga je počinio podnosilac zahteva i stepena proganjanja od kojeg se strahuje. Ukoliko se osnovano strahuje od veoma teškog proganjanja koje ugrožava život ili slobodu podnosioca zahteva, počinjeni zločin mora biti zaista veoma težak da bi ta osoba bila isključena iz statusa.¹⁰²

49. Konačno u vezi sa članom 1F(b), zločin u pitanju mora biti počinjen „izvan“ zemlje azila pre prihvata te osobe kao izbeglice u tu zemlju. Običan zločin počinjen na teritoriji zemlje azila treba da podleže krivičnom zakonu te zemlje, uključujući krivično gonjenje, pa ukoliko se ustanovi krivica, kazni koja bi se primijenila i na sve druge osobe na teritoriji države azila.¹⁰³

50. Poslednja odredba o isključenju, **član 1F(c)**, odnosi se na dela koja su suprotna ciljevima i principima Ujedinjenih nacija. Kao što je objašnjeno u relevantnim paragrafima u Priručniku, ciljevi i principi Ujedinjenih nacija, izneseni u članovima 1. i 2. Povelje Ujedinjenih nacija se, po svojoj prirodi, odnose na sve zemlje članice Ujedinjenih nacija. *Travaux preparatoires* odražavaju nedostatak jasnoće u vezi sa upotrebom ove odredbe. Komentari delegata sugerišu da su sastavljači posmatrali ovu odredbu kao jednu od onih na koju bi se retko pozivali i koja bi se primenjivala samo na pojedince koji su bili u poziciji moći ili uticaja u državi i državnim instrumenti za kršenje ciljeva i principa Ujedinjenih nacija.¹⁰⁴ Moguće je da se ova odredba preklapa sa članom 1F(a) u tome da su zločini protiv mira i zločini protiv čovečnosti takođe dela protiv ciljeva i principa Ujedinjenih nacija.

51. Primena člana 1F često uključuje razmatranje bezbroj pitanja, od kojih se neka odnose na pojmove iz krivičnog zakona koji traže pažljivu i diferenciranu analizu u ovom kontekstu. Takva pitanja uključuju pojedinačnu odgovornost, saučesništvo, krivicu kroz asocijaciju, članstvo u grupama koje se zalažu za dela nasilja ili koje ih čine, situaciju bivših zvaničnika represivnih režima, odbranu prinude i nužde i ostale slične pojmove. Detaljno ispitivanje kompleksnosti ovih tema jeste izvan okvira ove beleške.¹⁰⁵ Za konkretniji savet, pogledajte UNHCR-ove Smernice o isključenju.¹⁰⁶

(ii) Prestanak statusa

Ključni elementi klauzula o prestanku (član 1C):

„Ova konvencija će prestati da se primenjuje na svaku osobu (...):

- ako se ta osoba dobrovoljno ponovo stavila pod zaštitu zemlje čije državljanstvo ima; ili
- ako je ta osoba, nakon gubitka svog državljanstva, isto ponovo dobrovoljno primila; ili
- ako je ta osoba stekla novo državljanstvo i uživa zaštitu zemlje čije je državljanstvo stekla; ili
- ako se ta osoba dobrovoljno vratila da bi se nastanila u zemlji koju je napustila ili izvan koje je živela iz straha od proganjanja; ili
- ako, s obzirom da su prestale da postoje okolnosti usled kojih je ta osoba bila priznata za izbeglicu, ona i dalje odbija zaštitu zemlje čije državljanstvo ima...

Podrazumevajući da se odredbe ovog (poslednjeg) stava neće primenjivati na izbeglicu iz stava A(1) ovog člana, koji može navesti uverljive razloge koji proizlaze iz prethodnog proganjanja zbog kojih se odbija da se, stavi pod zaštitu zemlje svog državljanstva...“

52. Kako je to istaknuto u paragrafima u Priručniku koji se bave ovim članom,¹⁰⁷ izbeglički status koji svojim korisnicima pruža međunarodnu zaštitu u odsustvu nacionalne zaštite, zamišljen je da traje samo onoliko dugo koliko je ta surogatna zaštita potrebna. Član 1C Konvencije iznosi prilično detaljno okolnosti pod kojima prestaje izbeglički status. Kao što je slučaj sa svim odredbama koje oduzimaju neko pravo ili status, klauzule o prestanku moraju se pažljivo primenjivati tek nakon detaljnog ispitivanja, kako bi se osiguralo da izbeglička zaštita stvarno više nije neophodna, što se takođe ističe u Priručniku.¹⁰⁸

53. U vezi sa osnovima koji nastaju kao rezultat aktivnosti same izbeglice, ove aktivnosti moraju biti *zaista dobrovoljne* i moraju rezultirati time da izbeglica bude u stanju da koristi efektivnu i trajnu nacionalnu zaštitu. Ukoliko to nije slučaj, onda izbeglički status ne prestaje.¹⁰⁹

54. Međutim, relativno teže tumačenje javlja se u vezi sa osnovom prestanka koji se odnosi na izmenjene okolnosti u zemlji porekla, tako da razlozi zbog kojih je bila potrebna izbeglička zaštita, više ne postoje.¹¹⁰ U tumačenju

ove klauzule javlja se donekle pitanje o prirodi i stepenu potrebne promene. Izvršni komitet UNHCR-a navodi da promene moraju biti fundamentalne, stabilne, trajne i relevantne za strah izbeglica od proganjanja.¹¹¹ Prestanak izbegličkog statusa suštinski se može shvatiti kao ogledalo razloga za dodeljivanje takvog statusa koji se nalaze u elementima o uključenju iz člana 1A(2). Kada ti razlozi nestanu, u većini slučajeva će takođe nestati i potreba za međunarodnom zaštitom. Prepoznavanje ove veze i njeno korišćenje kako bi se razumelo da li su promene u okolnostima relevantne i fundamentalne za uzroke bega, poslužiće za rasvetljavanje okolnosti koje bi trebalo da dovedu do prestanka statusa. Ovo je naročito važno u vezi sa pojedinačnim prestankom.

55. UNHCR je identifikovao više faktora koje, mada oni ne obuhvataju sva relevantna razmatranja, treba uzeti u obzir kod procenjivanja, uopšteno i radi grupnog određenja, da li se desila takva fundamentalna promena:

- nivo političke stabilnosti koja se može demonstrirati na više načina, kao na primer, kroz uspešno sprovođenje demokratskih izbora koje međunarodna zajednica oceni kao pravedne;
- postojanje nediskriminatorskih zakona kojima se štite fundamentalna prava i slobode, uključujući i građanska i politička i ekonomska, društvena i kulturna prava;
- postojanje mehanizama za osiguranje zakona i reda i pravnih lekova za situacije gde ljudska prava mogu biti ugrožena, na primer, postojanje delotvorne policije koja deluje bez diskriminacije, kao i nezavisnog sudstva i delotvornih sudova;
- generalni nivo poštovanja ljudskih prava i sposobnost da se ostvaruju i uživaju ljudska prava;
- u slučajevima gde je sukob bio u pitanju, nivo nacionalnog pomirenja i sprovođenje bilo kakvih mirovnih dogovora i sporazuma.¹¹²

56. Ukoliko se utvrdi da klauzulu o prestanku na osnovu izmenjenih okolnosti treba primeniti na određenu skupinu izbeglica, onda se svakom pojedincu na koga se odnosi objava o prestanku mora adekvatno omogućiti da se njegov slučaj ponovo razmotri i odluči individualno ukoliko postoje bilo kakvi faktori koji bi prestanak u slučaju tog pojedinca učinili neprimenjivim. Naročito važan u tom pogledu jeste izuzetak od ove klauzule isključenja, izražen u Konvenciji kao da se primenjuje samo na „statutarne“ izbeglice¹¹³ (to jest, one koje su bile izbeglice pre usvajanja Konvencije iz 1951. godine), ali koji odražava generalni humanitarni princip koji može i treba da se primenjuje i na ostale izbeglice. Izbeglički status onih koji se mogu pozvati na „uverljive razloge“ koji proizlaze iz prošlog proganjanja ili iskustava koji su doveli do priznavanja njihovog izbegličkog statusa, ne treba prestati mimo njihove volje, uprkos relevantnoj, fundamentalnoj, stabilnoj i trajnoj promeni. Ovaj izuzetak u osnovi priznaje da su neki oblici proganjanja i srodna iskustva toliko zverska i imaju takve razorne psihološke efekte, da čak ni nakon fundamentalne promene okolnosti date pojedince ne treba primoravati na povratak protiv njihove volje. Ovaj izuzetak je isto tako važan danas kao što je bio kada je Konvencija usvojena, a primenjuje ga kako UNHCR tako i brojne države.¹¹⁴

57. Posledica prestanka ne mora uvek biti povratak u zemlju porekla ili prethodnog uobičajenog mesta življenja.¹¹⁵ U nekim slučajevima izbeglice, koje su to prestale da budu, već su stekle i ostvarile pravo na boravak ili na državljanstvo kao rezultat dužine svog boravka u toj zemlji ili po sili zakona u zemlji azila. U drugim slučajevima, neki su se venčali, dobili decu ili razvili druge veze u zemlji azila, tako da su se u stvari potpuno integrisali i mogu boraviti u toj zemlji i kroz druge mehanizme osim azila.

V. Zaključna razmatranja

58. Definicija izbeglice u členu 1. Konvencije iz 1951. godine jeste glavno oruđe za obezbeđivanje efektivne zaštite milionima izbeglica još od vremena kada je sastavljena pre pedeset godina. Dokazala je svoju izdržljivost i adaptabilnost tokom svih tih godina, demonstrirajući da se pravilnim tumačenjem člana 1. poštuju i unapređuju ciljevi i svrha Konvencije iz 1951. godine. Principijelan pristup elementima uključivanja, kao i pažljiva primena klauzula o isključenju i prestanku, neophodni su za trajnu efikasnost zaštite izbeglica, osiguravajući da se zaštita izbeglica neće dovoditi na loš glas njenom zloupotrebom, niti slabiti njenim neopravdanim restrikcijama. Ukratko, uravnotežena i holistička primena definicije koja uvršćuje principe prava u ljudska prava ima najviše izgleda da postigne korektno rezultate.

UNHCR

Ženeva, april 2001. godine

1 Priručnik je 1979. godine sastavilo (tadašnje) Odeljenje za međunarodnu zaštitu na zahtev Izvršnog komiteta za davanje smernica vladama. Priručnik odražava znanje Kancelarije Visokog komesarijata za izbeglice o raznim elementima kriterijuma za izbeglički status sakupljenih tokom njegovih prvih 25 godina postojanja, uključujući i

uzimajući u obzir iskustvo UNHCR-a i država, razmenu mišljenja između Kancelarije i država članica Konvencije iz 1951. godine, kao i literaturu na tu temu sve do njegovog izdavanja. Priručnik, koji je ponovo redigovan od strane UNHCR-a 1992. godine, u prošlosti se dokazao a dokazuje se i dalje, kao koristan vodič za vladine zvaničnike, UNHCR-ovo osoblje i sudove koji se bave rešavanjem izbegličkih zahteva.

2 Član 31(1) Bečke konvencije o sporazumnom pravu (Vienna Convention on the Law of Treaties), sastavljene u Beču 23. maja 1969. godine, 1155 U.N.T.S. 331, (1969) 8 I.L.M. 679. Generalno je prihvaćeno da član 31. odražava postojeće stanje međunarodnog običajnog prava.

3 Član 31(2) Bečke konvencije o sporazumnom pravu.

4 Princip *non-refoulement* je kodifikovan, eksplicitno ili tumačenjem, u članu 3. Konvencije Ujedinjenih nacija protiv mučenja iz 1984. godine, u članu 7. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i u članu 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i fundamentalnih sloboda. Mnogi stručnjaci ga smatraju normom međunarodnog običajnog prava, što je dokazano u većem broju zaključaka ili rezolucija međunarodnih tela, uključujući zaključke br. 25(b) i 79(i) Izvršnog komiteta i u članu 2. Deklaracije usvojene na Četvrtom seminaru arapskih stručnjaka za azil i izbegličko pravo, održanom u Kairu, novembra 1992. godine.

5 Vidi Belešku Visokog komesara o međunarodnoj zaštiti za 1998. godinu (High Commissioner's Note on International Protection for 1998) (A/AC.96.898), kao i zaključke Izvršnog komiteta br. 80(e)(i), 81(h), 82(d)(vi), i 85(f) do (m).

6 CAHAR daje važne preporuke za zaštitu izbeglica koje zatim Ministarski komitet usvaja na osnovu analize ljudskih prava, od 1970-tih.

7 Vidi, na primer, predmet *Cruz-Varas protiv Švedske (Cruz-Varas v. Sweden)*, 20. mart 1991. godine, serija A, knjiga 201, (iz 1992. godine) 14 E.H.R.R. 1; predmet *Vilvaray protiv Velike Britanije (Vilvaray v. United Kingdom)*, 20. oktobar 1991. godine, serija A, knjiga 215, (iz 1992. godine) 14 E.H.R.R. 248; predmet *Chahal protiv Velike Britanije (Chahal v. United Kingdom)*, 15. novembar 1996. godine, Izveštaji o presudama i odlukama 1996-V (Reports of Judgments and Decisions 1996-V), (iz 1996. godine), 23 E.H.R.R. 413; predmet *Ahmed protiv Austrije (Ahmed v. Austria)*, 17. decembar 1996. godine, Izveštaji 1996-VI (Reports 1996-VI), (iz 1996. godine) 22 E.H.R.R. 279; predmet *H.L.R. protiv Francuske (H.L.R. v. France)*, 29. april 1997. godine, Izveštaji 1997-III (Reports 1997-III), (iz 1998. godine) 26 E.H.R.R. 29; predmet *D protiv Velike Britanije (D v. United Kingdom)*, 2. maj 1997. godine, Izveštaji 1997-III (Reports 1997-III), (iz 1997. godine) 24 E.H.R.R. 423; predmet *Jabari protiv Turske (Jabari v. Turkey)*, 11. juli 2000. godine, podnesak br. 40035/98.

8 *Ka uniji slobode, sigurnosti i pravde: Orijentiri iz Tempere (Towards a Union of Freedom, Security and Justice: The Tampere Milestones)*, Zaključci Predsedništva, Evropsko veće u Tampereu, 15. i 16. oktobar 1999. godine, paragraf 4.

9 *Ibid.*, paragraf 13.

10 *Ibid.*

11 Najskoriji slučaj je možda odluka Gornjeg doma Velike Britanije u predmetu *Horvat protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove (UK House of Lords, Horvath v. Secretary of State for the Home Department)*, 6. juli 2000. godine, (iz 2000. godine) 3 W.L.R. 379, u kojoj nekoliko lordova potvrđuje holističku prirodu ovog testa, uključujući lorda Lloyd od Berwicka koji kaže: „Ja naravno prihvatam da na kraju postoji samo jedno pitanje, naime, da li se podnosilac zahteva svrstava unutar okvira definicije izbeglice iz člana 1A(2) Konvencije“ (str. 390). Sa istim ciljem, lord Clyde opominje protiv svih „detaljne analize njenih sastavnih elemenata“ koji „mogu zbuniti i odvratiti pažnju od osnovne svrhe koja se želi postići“ (str. 395). Vidi takođe predmet vođen pred Saveznim sudom Australije *Kuldip Ram protiv ministra za imigraciju i etnička pitanja i Tribunalu za razmatranje izbegličkih zahteva (Federal Court of Australia, Kuldip Ram v. Minister for Immigration and Ethnic Affairs and the Refugee Review Tribunal)*, 27. juni 1995. godine, br. SG 17 iz 1995. godine, Fed br. 433/95 Imigracije (1995) 130 ALR 314, naročito stav 12.

12 Vidi Priručnik, paragraf 37; Guy Goodwin-Gill, *Izbeglica u međunarodnom pravu (The Refugee in International Law)* (2. izdanje), Clarendon Press, Oxford, 1996, na str. 41.

13 Lord Clyde u predmetu *Horvath* takođe sa odobravanjem citira reči Simona Browna, lorda sudije u predmetu *Ravichandran protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove (Ravichandran v. Secretary of State for the Home Department)* (iz 1996. godine) Imm. A.R. 97, 109, gde kaže: „pitanje da li je neko izložen riziku proganjanja iz razloga navedenih u Konvenciji treba posmatrati u celini i u svetlu svih relevantnih okolnosti“ (str. 399). Vidi takođe Goodwin-Gill, na str. 41.

14 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragrafe 34–50. Takođe vidi Zajednički stav Evropske zajednice o usklađenoj primeni definicije termina „izbeglica“ u članu 1. Ženevske konvencije (Joint Position on the Harmonised Application of the Definition of the term „refugee“ in Article 1 of the Geneva Convention), tačka 2.

15 Ova beleška o tumačenju člana 1. Konvencije iz 1951. godine bavi se direktno pitanjima tumačenja koja se javljaju u kontekstu individualnog određivanja statusa. Problematika grupnog određivanja po Konvenciji ovde se ne razmatra. Ovo ne znači da se Konvencija ne primenjuje ili da se ne može primenjivati u situacijama kada se ne vrši individualno određivanje statusa. Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 44. i nedavno objavljen rad *Izbeglički koncept u grupnim situacijama (The Refugee Concept in Group Situations)*, Ivor C. Jackson, Martinus Nijhoff Publishers, Hag, iz 1999. godine.

16 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 28.

17 Pozovite se na UNHCR-ovu Belešku o teretu i standardu dokaza u izbegličkim zahtevima (*Note on Burden and Standard of Proof in Refugee Claims*), izdatu u decembru 1998. godine, za pregled UNHCR-ovog stava generalno.

18 Vidi deo II Priručnika, naročito paragrafe 195–219.

19 Vidi naročito paragrafe 5. i 6. UNHCR-ove Beleške o teretu i standardu dokaza, pomenute pod tačkom 17. i paragraf 196. Priručnika.

20 Vidi paragrafe 16. i 17. i zakonska akta citirana u Aneksu Beleške o teretu i standardu dokaza, koja se pominje u gornjoj tački 17. Takođe vidi Priručnik, paragraf 42.

21 Vidi paragrafe 9. i 10. Beleške o teretu i standardu dokaza, koja se pominje u gornjoj tački 17. Takođe vidi paragrafe 196–199. u Priručniku.

22 Vidi paragrafe 11. i 12. Beleške o teretu i standardu dokaza (tačka 17) i Priručnik, paragrafe 199. i 202.

23 Postoji slična odredba za osobe bez državljanstva u kojoj se ne navodi zemlja državljanstva već zemlja prethodnog uobičajenog mesta življenja. Ta odredba se ne navodi ovde pošto ne menja tumačenje ključnih elemenata uključivanja. Pored toga, tu je drugi stav člana 1A(2) koji određuje da u slučaju pojedinca koji ima više od jednog državljanstva, „zemlja njegovog državljanstva“ iz prvog stava označava svaku od zemalja čiji je on državljanin, rezultat čega je, u slučaju da se taj pojedinac ne stavi pod zaštitu zemlje svog državljanstva bez ikakvog valjanog razloga zasnovanog na osnovanom strahu, da se neće smatrati da on nema zaštitu zemlje čiji je državljanin. Ovo je faktualni element koji zahteva da se prvo utvrdi da li podnosilac zahteva ima više od jednog državljanstva, pa ako je takav slučaj, da se analizira da li on ima valjan razlog koji se zasniva na osnovanom strahu da se ne stavi pod zaštitu te zemlje. Vidi, na primer, *Commission des Recours des Réfugiés (C.R.R.) (Francuska), Nzoghu Musakirwa*, 21. oktobar 1999. godine, 330.953; *Sywiolek ep. Farrayan*, 26. februar 1999. godine, 326.802; *Atranik Youssef ep. Tchakmakydin*, 11. februar 1999. godine, 318.703.

24 Treba se priseliti, kao što je gore navedeno, da se ovaj papir bavi samo nekim od stvarnih pitanja tumačenja koja se javljaju pri primeni kriterijuma člana 1. On se ne bavi proceduralnim pitanjima.

25 Vidi paragrafe 37. – 50. Priručnika.

26 Vidi naročito paragrafe 40. i 41. Priručnika. Što se tiče jurisprudencije, vidi na primer Apelacioni organ Novog Zelanda za odlučivanje o izbegličkom statusu (New Zealand Refugee Status Appeals Authority) (R.S.A.A.), Re MN, 12. februar 1996. godine, žalba br. 2039/93 i brojne predmete koji se tu citiraju.

27 Neke jurisprudencije i komentatori analizirali su ovaj aspekt pod poslednjom klauzulom člana 1. kao pitanje koje se odnosi na voljnost ili mogućnost tražioca azila da se stavi pod zaštitu zemlje svog državljanstva ili prošlog uobičajenog mesta življenja. Zbog razloga o kojima se raspravlja dole u stavovima 15. i 35–37, prava srž ove analize se nalazi ovde, u procenivanju osnovanosti straha.

28 U nekim slučajevima su sudovi zahtevali da tražioc azila dokažu da ne bi bili zaštićeni nigde u zemlji, što je istovremeno i nemoguć teret i očigledno u suprotnosti sa definicijom izbeglice čiji je osnovni kriterijum da tražilac azila pokaže da on oseća osnovan strah od proganjanja iz razloga navedenih u Konvenciji.

29 Ali, za moguće izuzetke, vidi diskusiju u Aneksu „Izmeštanje (preseljenje) i državni agenti“ na Stav o internom izmeštanju (preseljenju) (Position paper on Relocating Internally) (naredna tačka). Međutim, čak i kada država možda nema *de facto* kontrolu nad delom svoje teritorije, kao u severnom Iraku, ne treba pretpostaviti da mogućnost internog izmeštanja (preseljenja) postoji jer se moraju proceniti sve okolnosti. Vidi, na primer, jurisprudenciju Apelacione komisije Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission) (ACC), odluka od 12. jula 2000. godine.

30 Vidi UNHCR-ov Stav o internom izmeštanju (preseljenju) kao alternativni traženju azila (*Relocating Internally as an Alternative to Seeking Asylum*): (tzv. „alternativa internog bekstva“ ili „princip izmeštanja/preseljenja“) izdat u Ženevi februara 1999. godine. Vidi takođe UNHCR-ov priručnik, paragraf 91.

31 Vidi James C. Hathaway, *Pravna nauka o izbegličkom statusu (The Law of Refugery)*, Butterworths, Toronto, 1991, str. 101 et seq. naročito 104/105. Vidi takođe srodnu diskusiju u stavovima 35–37. infra o značenju elementa „nije u mogućnosti/ine može“.

32 Vidi G. Goodwin-Gill na str. 77.

33 Vidi J. Hathaway na str. 7, fusnota 36.

34 Vidi komentare Paula Weissa u dokumentu Ujedinjenih nacija HCR/INF/49, 22; *ibid.*, *Pojam izbeglice u međunarodnom pravu (The concept of the refugee in international law)* (iz 1960. godine), 87 JDI 928 na 970; *Atle Grahl-Masén, Status izbeglice u međunarodnom pravu (The Status of Refugee in International Law)*, Sijthoff, Leyden, iz 1966. godine, knjiga 1, odeljak 21, paragraf 82, str. 193. Vidi takođe predmet vođen pred Saveznim sudom Australije, *Kuldip Ram protiv ministra za imigraciju i etnička pitanja i Tribunalu za preispitivanje izbegličkih zahteva (Federal Court of Australia, Kuldip Ram v. Minister for Immigration and Ethnic Affairs and the Refugee Review Tribunal)*, 27. juni 1995. godine, broj SG 17 iz 1995. godine, Fed. br. 433/95 Imigracije (iz 1995. godine) 130 ALR 314, stav 7: „Čini mi se da su oni koji su formulisali odredbu mudro izabrali izraze koji imaju široko značenje i da nije zadatak suda da ih sužava.“ (Burchett J.)

35 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragrafe 51–53; vidi takođe predmet vođen pred Vrhovnim sudom Kanade, *Kanada (javni pravobranilac) protiv Warda (Supreme Court of Canada, Canada (Attorney General) v. Ward)*, 30. juni 1993. godine (iz 1993. godine) 2 S.C.R. 689–734; predmete vođene pred Visokim sudom Australije, *Podnosilac zahteva A protiv ministra za imigraciju i etnička pitanja (High Court of Australia, Applicant A v. Minister for Immigration and Ethnic Affairs)*, 24. februar 1997. godine (iz 1997. godine), 190 C.L.R. 225 (McHugh J.); i *Ministar za imigraciju i multikulturalna pitanja protiv Ibrahima (Minister for Immigration and Multicultural Affairs v. Ibrahim)*, 26. oktobar 2000. godine (iz 2000. godine), HCA 55 u paragrafu 65. (sudija McHugh).

36 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 54; vidi takođe predmet vođen pred Visokim sudom Australije, *Chen Shi Hai protiv ministra za imigraciju i multikulturalna pitanja (High Court of Australia, Chen Shi Ha v. Minister for Immigration and Multicultural Affairs)*, 13. april 2000. godine (iz 2000. godine), HCA 19 u paragrafu 25.

37 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 55.

38 Vidi uopšteno paragrafe 56–60. i 167–174. Priručnika.

39 Vidi naročito paragrafe 59. i 60. u Priručniku, kao i relevantne delove u UNHCR-ovom pozicionom papiru *Proganjane vezano za polnu određenost (Gender-Related Persecution)*, koji se pominje pod tačkom 67. dolo.

40 Vidi Priručnik i vidi takođe UNHCR-ove pozicione papire o izbegavanju mobilizacije u posebnim okolnostima. Naročito vidi stavove paragrafe 1. i 8–10. papira *Dezerteri i lica koja izbegavaju služenje vojske koja vode poreklo iz Savezne Republike Jugoslavije u zemljama azila: Relevantna razmatranja (Deserters and Persons Avoiding Military Service originating from the Federal Republic of Yugoslavia in Countries of Asylum)*, od 1. oktobra 1999. godine.

41 Čak i ako se vojna akcija u kojoj se traži učestvovanje datog pojedinca uopšteno sprovodi u granicama propisanim zakonima o ratovanju, on se može smatrati licem koje odbija da služi vojku zbog religioznih ili moralnih ubeđenja, pa se stoga može smatrati izbeglicom ukoliko može dokazati da su njegove moralne, religiozne ili političke zamerke učestvovanju u takvoj akciji tako istinske, ozbiljne i duboke da bi bilo moralno pogrešno da se od njega zahteva da učestvuje u jednoj takvoj akciji. Jedan slučaj koji može potpasi pod ovaj opis jeste slučaj pripadnika etničke manjine od kojeg se u situaciji unutrašnjeg konflikta može tražiti da učestvuje u vojnoj akciji protiv svoje vlastite etničke zajednice. Ovaj izuzetak se odražava u stavu 10. UNHCR-ovog pozicionog papira o izbegavanju vojne službe u Saveznoj Republici Jugoslaviji, koji se pominje u prethodnoj tački ove beleške.

42 UNHCR zna za četiri zapadnoevropske države koje imaju ovakav stav. Jedna od njih trenutno preispituje svoj stav radi moguće izmene. Vidi, na primer, Državno veće Francuske (Conseil d'Etat), *Henni*, 12. oktobar 1998. godine, 179.364; *Dankha*, 27. maj 1983. godine, 42.047; Savezni ustavni sud Nemačke (Federal Constitutional Court), 10. juli 1989. godine, BVerfGE 80, 315; Apelacione komisije Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission), EMARK 1995, br. 2.

43 Vidi, na primer, predmet vođen pred Vrhovnim sudom Kanade, *Kanada (javni pravobranilac) protiv Warda (Supreme Court of Canada, Canada (Attorney General) v. Ward)*, 30. juni 1993. godine, (iz 1993. godine) 2 S.C.R. 689; predmete vođene pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *Rosa protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (United States Court of Appeals, Rosa v. INS)*, 440 F. 2d 100 (1. Cir. 1971) i *U vezi sa McMullenom protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (In re McMullen v. INS)*, 658 F. 2d 1312 (9. Cir. 1981); predmet vođen pred Visokim sudom Australije, *Ministar za imigraciju i multikulturalna pitanja protiv Ibrahima (High Court of Australia, MIMA v. Ibrahim)*, 26. oktobar 2000. godine, (iz 2000. godine) HCA 55; predmet vođen pred Novozelandskim R.S.A.A. od 16. avgusta 2000. godine, Izbeglička žalba br. 71427/99; predmete vođene pred Gornjim domom, *Islam (A.P.) protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove (House of Lords, Islam (A.P.) v. Secretary of State for the Home Department)*, *Regina protiv Tribunalna za žalbe imigranata i ostali ex parte Shah (Regina v. Immigration Appeal Tribunal and Another ex parte Shah)*, 25. mart 1999. godine (iz 1999. godine) 2 A.C. 629 i *Horvath protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove (Horvath v. Secretary of State for the Home Department)*, 6. juli 2000. godine, (iz 2000. godine) 3 W.L.R. 379; *Rechtseendheidskamer (REK) Den Haag*, 27. avgust 1998. godine, Ref.-br. AWB 98/3068 VRWET i Ref.-br. 98/3057 VRWET; Stalna komisija za izbeglice (Commission permanente de réfugiés) (C.P.R.), (1. poglavlje) (Belgija), 21. novembar 1991. godine, F035; Odbor za izbegličke žalbe (Refugee Appeals Bord) (R.A.B.) (Danska), 1. februar 1994. godine, br. 21-0486 i 24. juni 1994. godine, br. 21-0435; vidi, takođe, dokument koji je uradila ELENA o nedržavnim agentima proganjanja, ECRE (iz 2000. godine).

44 Vidi, na primer, UNHCR-ov pozicioni papir o agentima proganjanja (iz 1995. godine); dokument UNHCR-a *Pregled pitanja u vezi sa zaštitom u Zapadnoj Evropi: Zakonodavni trendovi i stavovi UNHCR-a (An Overview of Protection Issues in Western Europe: Legislative Trends and Positions Taken by UNHCR)*, Evropska serija, svezak 1, broj 3, iz septembra 1995. godine, str. 28–30; Mišljenje UNHCR-a o nedržavnim proganjanju kako je to raspravljano sa Komitetom za ljudska prava i humanitarnu pomoć pri Parlamentu Nemačke (Donji dom) (Opinion of UNHCR regarding the question of non-State persecution, as discussed with the Committee on Human Rights and Humanitarian Aid of the German Parliament (Lower House)), 29. novembar 1999. godine, odeljci IV i V; *Ulker Türk, Nedržavni agenti proganjanja (Non-State Agents of Persecution)*, prezentacija na kolokvijumu Instituta za posle-diplomske studije, 3. novembar 2000. godine, Ženeva. Takođe, vidi Priručnik, paragrafe 37. i 65.

45 Vidi, na primer, Commission des Recours des Réfugiés (CRR) (Francuska), 3. juli 1991. godine, 144.955; 14. januar 1991. godine, 70.854; 19. februar 1988. godine, 30.022; Conseil d'Etat (Belgija), *Muric*, 26. maj 1993. godine, 43.082; (iz 1993. godine) Rev. Dr. Etr. 366; Commission Permanente de Recours des Réfugiés (C.P.R.R.) (1. poglavlje) (Belgija), 8. februar 1994. godine, F246; R.A.B. (Danska), 14. oktobar 1994. godine, br. 21-1479; vidi, takođe, raniju američku jurisprudenciju u predmetima *Kotasz protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (Kotasz v. INS)*, 31 F.3d 847 na 849 (4. Cir. 1988) i *Artega protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (Artega v. INS)*, 836 F.2d 1227 na 1232 (9. Cir. 1988); međutim, isto tako vidi npr. predmet vođen pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *Chen protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (U.S. Court of Appeals, Chen v. INS)*, 195 F.3d 198 (4. Cir. 1999).

46 Vidi predmet vođen pred Gornjim domom, *Adan protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove (House of Lords, Adan v. Secretary of State for the Home Department)*, 2. april 1998. godine (iz 1999. godine), 1 A.C. 293 na 311 (Lord Lloyd of Berwick); Apelaciona komisija Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission) (A.C.C.), EMARK 1999, br. 7, paragraf 4(a).

47 Za slično gledište vidi predmet vođen pred Visokim sudom Australije, *Ministar za imigraciju i multikulturalna pitanja protiv Ibrahima (High Court of Australia, Minister for Immigration and Multicultural Affairs v. Ibrahim)*, 26. oktobar 2000. godine (iz 2000. godine) HCA 55, paragrafi 196–199 (sudija Kirby); predmet vođen pred Saveznim sudom Australije, *Ministar za imigraciju i multikulturalna pitanja protiv Abdija (Federal Court of Australia, Minister for Immigration and Multicultural Affairs v. Abdi)*, 26. mart 1999. godine (iz 1999. godine) 87 FCR 280. Vidi takođe UNHCR-ovu belešku *Konvencija o statusu izbeglica iz 1951. godine: Značaj Konvencije u savremenom kontekstu (The 1951 Convention relating to the Status of Refugees: Its relevance in the contemporary context)*, izdatu u februaru 1999. godine.

48 Zaključak broj 85. Izvršnog komiteta (iz 1998. godine), paragraf (c).

49 Vidi paragrafe 39. i 164–166. Priručnika, Zaključke Izvršnog komiteta br. 22 (iz 1981. godine), paragraf I(1); br. 74. (iz 1994. godine), paragraf (I); br. 85. (iz 1998. godine) paragraf (c).

50 Vidi, na primer, G. Goodwin-Gill na str. 75, J. Hathaway na 185–188; Walter Kälin, *Izbeglice i građanski ratovi: Samo stvar tumačenja? (Refugees and Civil Wars: Only a Matter of Interpretation)* (iz 1991. godine) 3 I.J.L.R. 435; Serge Bodart, *Les refugies apolitiques; guerre civil et persecution de groupe au regard de la Convention de Geneve* (iz 1995. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu*, broj 7 (7 *International Journal of Refugee Law*) (I.J.R.L.), str. 39. Za jurisprudenciju, vidi predmet vođen pred Visokim sudom Australije *Ministar za imigraciju i multikulturalna pitanja protiv Ibrahima (High Court of Australia, Minister for Immigration and Multicultural Affairs v. Ibrahim)*, 26. oktobar 2000. godine (iz 2000. godine) HCA 55; predmet vođen pred Saveznim sudom Kanade, *Salibian protiv Kanade (Federal Court of Canada, Salibian v. Canada)* (iz 1990. godine) 3 F.C. 250; predmet vođen pred Apelacionom komisijom Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission) (A.C.C.), EMARK 1997, br. 14, paragraf 4d(dd); predmet vođen pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *Montecino protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (U.S. Court of Appeals, Montecino v. INS)*, 915 F.2d 518 (9. Cir. 1990); za „slično situiranu“ alternativu umesto pravila „izdvojenosti“ američkom pravu, cf. Deborah Anker, *Azilsko pravo u Sjedinjenim Američkim Državama (Law of Asylum in the United States)*, Izbeglički pravni centar, Boston, iz 1999. godine, str. 67–76.

51 Za potpuniju raspravu vidi UNHCR-ov preteći papir o komplementarnoj zaštiti koji se pominje dole u tački 68. ove beleške.

52 Na primer, odbijanje osobe da upražnjava određenu veru može biti shvaćeno od strane vlasti kao politička opozicija režimu zasnovanom na toj veri; vidi, na primer, *Novi Zeland (R.S.A.A.)*, RE MN, 12. februar 1996. godine, Izbeglička žalba br. 2039/93; i 16. avgust 2000. godine, br. 71427/99.

53 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragrafe 66. i 67.

54 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragrafe 78. i 80. Takođe vidi predmet vođen pred Vrhovnim sudom Kanade, *Javni pravobranilac (Kanada) protiv Warda (Supreme Court of Canada, Attorney General/Canada v. Ward)*, 30. juni 1993. godine, (iz 1993. godine) 2 SCR 689, 747; predmet vođen pred Saveznim apelacionim sudom, *Inzunza protiv Kanade (Federal Court of Appeal, Inzunza v. Canada)* (iz 1979. godine), 103 D.L.R. (3d) 105, 109 (F.C.A.); predmete vođene pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *Sangha protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (U.S. Court of Appeals, Sangha v. INS)*, 103 F.2d 1402, 1489 (9. Cir. 1997); *Lopez-Galarza*, 99 F.3d 954 (9. Cir. 1996); *Desir protiv lichert (Desir v. lichert)*, 840 F. 2d 723, 728 (9. Cir. 1988); *Hernandez-Ortiz protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (Hernandez-Ortiz v. INS)*, 777 F.2d 509, 517 (9. Cir. 1985); C.P.R. (2. poglavlje) (Belgija), 25. februar, F059; Viši upravni sud (Higher Administrative Court), VGH Baden-Württemberg (Nemačka), 31. avgust 1992. godine, A 16 S 1055/92; (Velika Britanija) *Državni sekretar za unutrašnje poslove protiv Patricka Kwame Othchere (Secretary of State for the Home Department)*, (iz 1988. godine) Imm.A.R. 21 (Tribunal); *Re Gholam Hussain Ershadi-Oskoi*, 4. maj 1993. godine, br. 10120 (Tribunal za žalbe imigranata (Immigration Appeals Tribunal)); Hoge Raad (H.R.) (Holandija), A.B., 26. februar 1993. godine, 493, iz 1993. godine; Državno veće (ARRVs), 15. jun 1993. godine, R.V., iz 1993. godine, 10.

55 Postoje dva međunarodna instrumenta, Konvencija o statusu osoba bez državljanstva iz 1954. godine (donesena u Njujorku, 28. septembra 1954. godine, 360 U.N.T.S. 117) i Konvencija o smanjenju broja osoba bez državljanstva iz 1961. godine (donesena u Njujorku, 30. avgusta 1961. godine, dokument Ujedinjenih nacija A/CONF.9/15, 1961), koji se bave ovom problematikom i koji obezbeđuju pravni okvir za nacionalno i regionalno zakonodavstvo. UNHCR ima mandat koji mu je dodelila Generalna

skupština Ujedinjenih nacija u vezi sa problemom osoba bez državljanstva. Taj mandat svoje kojene uglavnom vuče iz imenovanja UNHCR-a za organ kojem se može obratiti osoba koja se poziva na Konvenciju iz 1961. godine. Vidi rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 3274 (XXIV) od 10. decembra 1974. godine, 31/36 od 30. novembra 1976. godine i 50/152 od 9. februara 1996. godine. Vidi takođe Zaključak br. 78 (XLVI) Izvršnog komiteta iz 1996. godine. Za više informacija o ovom pitanju, vidi članak autora Carol Bachelor, *Apatridija i problem rešavanja državljanstvoskog statusa (Statelessness and the Problem of Resolving Nationality Issues)* (iz 1998. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu*, broj 10 (10 *International Journal of Refugee Law*) (I.J.R.L.), str. 156.

56 Vidi Priručnik, paragrafe 74–76 i paragraf 89. Vidi takođe Goodwin-Gill, *Izbeglica u međunarodnom pravu (The Refugee in International Law)* (2. izdanje) u odeljku 4 (2.3) (str. 45), kao i priložene beleške.

57 Vidi raspravu gore u paragrafu 20. u vezi sa aktuelnim značajem proganjanja na osnovu etničke pripadnosti.

58 Vidi, na primer, predmet vođen pred Visokim sudom Australije, *Podnosilac zahteva A protiv ministra za imigraciju i etnička pitanja (High Court of Australia, Applicant A v. Minister for Immigration and Ethnic Affairs)*, 24. februar 1997. godine (iz 1997. godine), C.L.R. 225 (sudija McHugh); predmet vođen pred Saveznim sudom Australije, *Ministar za imigraciju i multikulturalna pitanja protiv Khawar (Federal Court of Australia, MIMA v. Khawar)*, 23. avgust 2000. godine (iz 2000. godine) FCA 1130 (sudija Hill); C.P.R. (1. poglavlje) (Belgija), 23. januar 1992. godine, R319; vidi takođe UNHCR-ov priručnik, paragrafe 77–79. i G. Goodwin-Gill na str. 47.

59 Vidi predmet vođen pred Američkim odborom za žalbe imigranata, *Slučaj Acosta (U.S. Board for Immigration Appeals, Matter of Acosta)*, 1. mart 1985. godine, 19 I & N dec. 221, i predmet u vezi sa Kasingom (In re Kasinga), 13. juni 1996. godine, Privremena odluka 3278, objavljeno (1997. godine) u *Međunarodnom žurnalu o izbegličkom pravu (International Journal of Refugee Law)* (I.J.R.L.) – posebno izdanje, str. 213–234; predmet vođen pred Vrhovnim sudom Kanade, *Javni pravobranilac (Kanada) protiv Warda (Supreme Court of Canada, General Attorney (Canada) v. Ward)*, 30. juni 1993. godine (iz 1993. godine), 2 SCR 689; Odbor za žalbe izbeglica (Refugee Appeals Board), (V.B.C.), (2. poglavlje) (Belgija), 8. april 1992. godine, E024; predmet vođen pred Gornjim domom, *Islam protiv Državnog sekretara za unutrašnje poslove, Regina protiv Tribunala za žalbe imigranata, ex parte Shah (House of Lords, Islam v. Secretary of State for the Home Department, Regina v. Immigration Appeal Tribunal, ex parte Shah)*, 25. mart 1999. godine (iz 1999. godine), 2 A.C. 629; vidi takođe J. Hathaway na str. 160. i 161.

60 Vidi, na primer, Državno veće (ARRvS) (Holandija), 26. maj 1993. godine, R.V., iz 1993. godine, 4; Federalni upravni sud (BverwG), 15. mart 1988. godine, 9 C 178.86; Upravni sud Ansbach (VG), 19. februar 1992. godine, AN 17 K 91.44245; Vrhovni upravni sud Austrije (VwGH), 20. oktobar 1999. godine, 99/01/0197; Conseil d'Etat (Francuska), *Ourbih*, 23. jun 1997. godine, 171.858; C.R.R. (Francuska), *Ourbih*, 15. maj 1998. godine, 269.875; Djellal, 12. maj 1999. godine, 328.310.

61 Vidi, na primer, predmet vođen pred Saveznim sudom Kanade, *Cardozo Porto protiv Kanade (Federal Court of Canada, Cardozo Porto v. Canada)* (iz 1992. godine) F.C.J. br. 881 (QL); C.R.R. (Francuska), 12. jul 1985. godine, 26.971 i 5. decembar 1985. godine, 30.819; vidi takođe u F. Tiberghien, *La protection des refuges en France*, Paris, Economica, iz 1988. godine, str. 316.

62 Važno je napomenuti da pol i polna određenost jesu povezani, ali nisu sinonimi. Pol se odnosi samo na biološke karakteristike i razliku, dok polna određenost označava čitavu društvenu strukturu koja okružuje, i uključuje, tu razliku. Znači, polna određenost je izraz koji uključuje pol, i UNHCR koristi frazu „proganjanje vezano za polnu određenost“ da označi oba oblika i razloga za proganjanje.

63 Vidi nedavnu odluku Procesnog odeljenja Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (Trial Chamber of the International Criminal Tribunal for former Yugoslavia) u presudi Kunarac, Kovačić i Vukoviću, koja se može naći na internet stranici <http://www.un.org/icty/foca/trialc2/judgement/index/htm> za diskusiju, iz perspektive krivičnog zakona, o silovanju kao proganjanju na etničkoj osnovi. Naročito vidi dio V (C), paragrafe 570 et seq.

64 Vidi, na primer, predmete vođene pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *Fatin protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (U.S. Court of Appeals, Fatin v. INS)*, 12 F.3d 1233 (3. Cir. 1993); *Fisher protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (Fisher v. INS)*, 79 F.3d 955 (9. Cir. 1996); predmet vođen pred Odborom za žalbe imigranata, U vezi sa SA (Bord of Immigration Appeals, In Re SA), 27. juni 2000. godine, Odluka br. 3433; cf. takođe Deborah Anker, *Azilsko pravo u Sjedinjenim Američkim Državama (Law of Asylum in the United States)*, str. 365. et seq.; predmet vođen pred Saveznim sudom Kanade, *Namitabar protiv Kanade (MEI) (Federal Court of Canada, Namitabar v. Canada/MEI)*, 5. novembar 1993. godine, (iz 1994. godine), 2 FC 42; C.R.R. (Francuska), 19. decembar 1989. godine, 60.025; Novi Zeland R.S.A.A., 27. septembar 1999. godine, Izbeglička žalba br. 71462/99; Re MN, 12. februar 1996. godine, Izbeglička žalba br. 2039/93.

65 Vidi predmet vođen pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *Hernandez-Montiel protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (U.S. Court of Appeals, Hernandez-Montiel v. INS)*, 24. avgust 2000. godine, (9. Cir. 2000).

66 Vidi, na primer, predmet vođen pred Gornjim domom, *Islam protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove, Regina protiv Tribunala za žalbe imigranata, ex parte Shah (House of Lords, Islam v. Secretary of State for the Home Department, Regina v. Immigration Appeal Tribunal, ex parte Shah)*, 25. mart 1999. godine (iz 1999. godine), 2 A.C. 629; predmet vođen pred Saveznim sudom Australije, *Ministar za imigraciju i multikulturalna pitanja protiv Khawar (Federal Court of Australia, MIMA v. Khawar)*, 23. avgust 2000. godine, (iz 2000. godine) F.C.A. 1130; Novi Zeland R.S.A.A., 16. avgust 2000. godine, Izbeglička žalba br. 71427/99; predmet vođen pred Odborom za imigraciju i izbeglice (Kanada), *Re Mayers i ministar za rad i imigraciju (Immigration and Refugee Board, Re Mayers and Minister of Employment and Immigration)*, (iz 1992. godine), 97 DLR (4) 729; predmet vođen pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *Lazo-Majano protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (U.S. Court of Appeals, Lazo-Majano v. INS)*, 813 F.2d 1432 (9. Cir. 1987).

67 Za više detalja o UNHCR-ovim gledištima o proganjanju na osnovu polne određenosti vidi UNHCR-ov papir *Proganjanje vezano za polnu određenost (Gender-Related Persecution)*, koji je nedavno prezentiran CIREA-I. Za pregled jurisprudencije do vremena izdavanja, vidi *Proganjanje vezano za polnu određenost: Analiza nedavnih trendova (Gender-Related Persecution: An Analysis of Recent Trends)*, (iz 1997. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu (International Journal of Refugee Law)* (I.J.R.L.) – posebno izdanje, str. 79. Pristup UNHCR-a je uglavnom koherentan sa pristupima koje je zauzelo nekoliko azilskih zemalja koje su izdale smernice o zahtevima zasnovanim na polnoj određenosti. Vidi Kanadski odbor za imigraciju i izbeglice: *Smernice o ženama koje traže azil a strahuju od proganjanja zasnovanog na polnoj određenosti (Canadian Immigration and Refugee Board: Guidelines on Women Refugee Claimants Fearing Gender-Related Persecution)*, (9. mart 1993. godine, revidirano 25. novembra 1996. godine), (iz 1993. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu*, broj 5 (5 *International Journal of Refugee Law*) (I.J.R.L.) str. 278–318; cf. Chantal Bernier, *Smernice o ženama koje traže azil a strahuju od proganjanja zasnovanog na polnoj određenosti (Guidelines on Women Refugee Claimants Fearing Gender-Related Persecution)*, (iz 1997. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu (International Journal of Refugee Law)* (I.J.R.L.) – posebno izdanje, str. 167; „Pitanja koja treba da razmotre voditelji azilskog postupka kod rešavanja zahteva za azil podnesenih od žena“ (*Considerations for Asylum Officers Adjudicating Asylum Claims from Women*), koje je izdala Služba za imigraciju i naturalizaciju Sjedinjenih Američkih Država (Immigration and Naturalization Service of the United States), (iz 1995. godine) *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu*, broj 7 (7 *International Journal of Refugee Law*) (I.J.R.L.), str. 700–719; cf. Lori L. Scialabba, „Pitanja koja treba da razmotre voditelji azilskog postupka kod rešavanja zahteva za azil podnesenih od žena“ (*Considerations for Asylum Officers Adjudicating Asylum Claims from Women*), (iz 1997. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu (International Journal of Refugee Law)* (I.J.R.L.) – posebno izdanje, str. 174; Australijsko odeljenje za imigraciju i multikulturalna pitanja, podnosioca zahteva za izbegličke i humanitarne vize: „Smernice za donosiocje odluka o pitanjima polne određenosti“ (Australian Department of Immigration and Multicultural Affairs, Refugee and Humanitarian Visa Applicants: „Guidelines on Gender Issues for Decision Makers“), (jul 1996. godine), (iz 1997. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu (International Journal of Refugee Law)* (I.J.R.L.) – posebno izdanje, str. 195; i Apelacioni imigracioni organ Ujedinjenog Kraljevstva, „Smernice o azilu na osnovu polne određenosti“ (United Kingdom Immigration Appellant Authority: „Asylum Gender Guidelines“), izdate u novembru 2000. godine, može se nabaviti od IAA.

68 UNHCR je objavio prapratnu belešku o komplementarnoj zaštiti Međunarodna zaštita izbeglica: *Komplementarni vidovi zaštite (The International Protection of Refugees: Complementary Forms of Protection)*, UNHCR, iz 2001. godine, koju bi trebalo konsultovati za stav UNHCR-a o osobama koje bi koristile takvu zaštitu, postupcima potrebnim da se utvrde korisnici takve zaštite i standardi postupanja od kojih bi takve osobe trebalo da imaju korist. Tu takođe možete naći belešku o tipovima slučajeva u kojima ne bi trebalo obezbediti komplementarnu zaštitu, već bi takve osobe trebalo priznati kao izbeglice.

69 U stvari, u dokumentu *Komentar na Konvenciju o statusu izbeglica, njenoj istoriji, sadržaju i tumačenju (Convention Relating to the Status of Refugees, Its History, Contents and Interpretation, A Commentary)*, prvi put objavljen od Svetskog jevrejskog kongresa 1953. godine, koju je UNHCR ponovo ođstampao 1997. godine, autora Nehemiah Robinsona (koji je bio među najaktivnijim učesnicima Konferencije opunomoćenika koji su sastavili Konvenciju), autor naziva ovaj deo člana 1. jednim od dva „preduslova“ koji se primenjuju na izbeglice, sugerišući da to nije element za tumačenje već samo za činjenično razmatranje (str. 10).

70 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragrafe 94–96.

71 *Ibid.*, paragraf 96; iz jurisprudencije vidi: Viši upravni sud (OVG) Nordrhein-Westfalen (Nemačka), 22. septembar 2000. godine, 1 A 2531/98 A (Vijetnam); OVG Niedersachsen, 19. septembar 2000. godine, 11 L 2068/00 (Kina); OVG Rheinland-Pfalz, 18. februar 2000. godine, 10 A 11821/98 NVwZ 2000, Beilage br. 7, str. 84–86 (Turska); C.R.R. (Francuska), Oumar, 11. decembar 1998. godine, 319.389; Odbor za žalbe izbeglica (Belgija), V.B.C. (2. izdanje), 12. oktobar 1992. godine, W676; C.P.R., 13. septembar 1990. godine, F014; Apelaciona komisija Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission) (AAC), EMARK 1999 br. 29.

72 Vidi, na primer, predmete vođene pred Apelacionim sudom Velike Britanije, *R protiv Tribunala za žalbe imigranata, ex parte B (UK Court of Appeal, R. v. Immigration Appeal Tribunal, ex parte B)*, (iz 1989. godine), *Imm. A.R. 166 i R. protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove, ex parte Gingham (R. v. Secretary of State for the Home Department, ex parte Gingham)* (iz 1995. godine) *Imm. A.R. 129*; za element kontinuiteta: Viši upravni sud, VGH Baden-Württemberg, 10. decembar 1992. godine, A 16 S 559/92; Državno veće Holandije, Sektor za zakonodavstvo (ARRvS.), 12. juli 1978. godine, R.V., 1978, br. 27.

73 Vidi, na primer, predmet vođen pred Apelacionim sudom Velike Britanije, *Daniani protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove (UK Court of Appeal, Daniani v. Secretary of State for the Home Department)*, (iz 2000. godine) *Imm. A.R. 96* (28. oktobar 1999. godine); predmet vođen pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država,

Bastanipour protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (U.S. Court of Appeals, Bastanipour v. INS), 980 F.2d (7. Cir. 1992); predmet vođen pred Saveznim sudom Australije, *Ministar za imigraciju i multikulturalna pitanja protiv Mohammeda (Federal Court of Australia, MIMA v. Mohammed)*, 5. maj 2000. godine, (iz 2000. godine) F.C.A. 576; *Novi Zeland R.S.A.A., Re HB*, 21. septembar 1994. godine, izbeglička žalba br. 2254/94; C.P.R.R. (Belgija), C.P.R. (2. poglavlje), 8. juli 1992. godine, F106; jasno protiv preduslova dobre namere: Savezni upravni sud (BverwG), 10. januar 1995. godine, 9 C 276.94 (iz 1995. godine) DVBl, str. 573; BverwG, 4. decembar 1990. godine, 9 C 99/89, Buchholz 402.25, paragraf 28. AsylVfG br. 20.

74 Vidi, na primer, James C. Hathaway, *op. cit.* u tački 31. ove beleške; predmet vođen pred Saveznim apelacionim sudom Kanade, *Zalazi protiv Kanade (ministra za rad i imigraciju) (Federal Court of Appeal, Zalazi v. Canada/Minister of Employment and Immigration)*, 27 ACWS 3d 90, 30. april 1991. godine; i još skorije, presude lorda Loyda od Berwicka u slučaju *Adan protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove (Adan v. Secretary of State for the Home Department)*, (iz 1999. godine) 1 AC 293 na 304 C-E i u predmetu *Horvath*, vidi tačku 11. ove beleške.

75 Vidi Priručnik, paragrafe 97–100. za ovu frazu, mada ovi paragrafi nisu eksplicitni o ovom pitanju jer obezbeđuju samo primere koji se odnose na diplomatsku ili konzularnu zaštitu. Vidi takođe neobjavljen papir autora Antonia Fortina, *Značenje „zaštite“ u definiciji izbeglice (The Meaning of „Protection“ in the Refugee Definition)* (leto 2000. godine), koji detaljno pokriva sastavljanje i naknadna dešavanja u vezi sa ovim elementom definicije.

76 U završnom delu člana 1A(2) test za apatride nije isti kao za lica sa državljanstvom, tj. njihova voljnost ili mogućnost da se stave pod zaštitu države formalnog uobičajenog mesta življenja, već pre njihova nespremnost da se tamo vrate. Ovo pomaže da se potvrdi kako je originalno značenje ove fraze u članu u stvari diplomatska ili konzularna zaštita ponuđena građanima izvan države.

77 Vidi papir Waltera Kälina, *Nedržavni agenti proganjanja i nesposobnost države da pruži zaštitu (Non-State Agent of Persecution and the Inability of the State to Protect)* koji je prezentiran na IARLJ konferenciji u Bernu, Švajcarska u oktobru 2000. godine, odeljak 2.2.2.

78 Vidi Fortinov papir, koji se navodi u tački 75. ove beleške, stranu 30.

79 Vidi tačku 74. gore.

80 Vidi paragraf 19. ovog papira i obaveštenje u sedećoj tački.

81 U ovom smislu, tumačenje definicije izbeglice u članu 1. koje čini raspoloživost državne zaštite od pretećeg proganjanja presudnim elementom, podržava argument da su oni kojima prete ndržavni agenti izbeglice unutar značenja Konvencije, zato što nemaju državnu zaštitu. Treba naglasiti, međutim, da prihvatanje istorijski korektnog značenja fraze „eksterna zaštita“ nije nekompatibilno sa gledištem da su oni koji se plaše ndržavnih agenata proganjanja takođe izbeglice. Kao što se ističe u završnim stavovima Fortinovog papira (tačka 75), sigurno može biti legitimno za pojedinca koji se plaši ndržavnih agenata da ne prihvati diplomatsku zaštitu izvan zemlje pošto bi to pružilo matičnoj zemlji mogućnost da ga legalno vrati u tu zemlju. Ovo bi izložilo izbeglicu povredi od koje strahuje i zbog toga bi činilo njegovu nespremnost da se koristi takvom eksternom zaštitom istovremeno i razumnom i „uzrokovanom takvim strahom“ od proganjanja.

82 Vidi paragraf 15.

83 Ovo je takođe pozicija usvojena u Fortinovom papiru o značenju zaštite koja se pominje u tački 75. gore.

84 Vidi Kälinov papir, tačka 77. ove beleške, odeljak 3.2.

85 Članovi 1D i E.

86 Član 1F.

87 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 149., J. Hathaway, str. 191 C.P.R. (2. poglavlje) (Belgija), 29. juni 1994. godine, F274.

88 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 142.

89 Analogno paragraf 143. Priručnika, može se reći da oni izvan teritorije u pitanju, ako inače zadovoljavaju kriterijume člana 1, ne treba da budu isključeni iz izbegličkog statusa na osnovu postojanja takvog entiteta.

90 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 145.

91 Vidi *Smernice za primenu klauzula o isključenju (The Exclusion Clauses: Guidelines on their Application)*, UNHCR, decembar 1996. godine, naročito paragrafe 6. i 7 (objavljene u IOM/83/96/FOM/93/96 od 2. decembra 1996. godine; takođe se mogu naći u UNHCR-ovoj REFORLD bazi podataka o izbegličkoj politici i praksi).

92 Vidi, na primer, predmet vođen pred Saveznim apelacionim sudom, *Kanada (MCI) protiv Husseina (Federal Court of Appeal, Canada (MCI) v. Hussein)*, 7. januar 2000. godine, Spis: A-800-95, paragraf 25: „više od sumnje ili nagađanja, ali manje od dokaza o balansu verovatnoće“ i predmet *Moreno protiv Kanade (Ministarstva za rad i imigraciju) (Moreno v. Canada (MEI))*, 14. septembar 1993. godine, (iz 1993. godine) 1 F.C. 298; vidi takođe predmet vođen pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *McMullen protiv Službe za naturalizaciju i imigraciju (U.S. Court of Appeals, McMullen v. INS)*, 788 F.2d 591 (9. Cir. 1986); Conseil d'Etat (Francuska), Ressaaf, 15. maj 1996. godine, 153.491; C.R.R. (Francuska), *Warnakulasuriya lchchampullege*, 20. maj 1996. godine, 295.425; predmet vođen pred Apelacionim sudom Velike Britanije (parnično odeljenje), *T. protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove (U.K. Court of Appeals, T. v. Secretary of State for the Home Department)*, 3. novembar 1994. godine, (iz 1995. godine) 1 W.L.R. 545; C.P.R.R. (Belgija), 18. januar 1996. godine, F390; Apelaciona komisija Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission), EMARK 1999 br. 12, paragraf 5; vidi takođe G. Goodwin-Gill, str. 97.

93 Kvalifikacija da optužba, ili njena potvrda, bude donesena od strane međunarodnog a ne nacionalnog tribunala namerna je, i bazira se na činjenici da mogu postojati primeri gde nacionalne vlasti, kroz sud ili tribunal, mogu tražiti načine da učitaju neprijatelje i kritičare korišćenjem takvih krivičnih gonjenja, ponekad nakon završetka građanskog rata. Za opis postupka za podizanje optužbe i potvrdu optužbe Tribunala Ruande (koji se moraju obaviti pre izdavanja naloga za hapšenje ili pritvor, ili drugih naloga neophodnih za pripremu za suđenje) vidi papir Erika M. sea, potpredsednika Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu, koji je pripremljen za Četvrtu konferenciju Međunarodnog udruženja sudija izbegličkog prava (International Association of Refugee Law Judges), Bern, Švajcarska, oktobar 2000. godine, paragrafi 27–31. Ovaj papir sugerise da bi potvrda optužbe, za koju se kaže da se vrši na osnovu testa da li je *prima facie* slučaj izgrađen od strane tužioca, jasno zadovoljila test „ozbiljnih razloga da se smatra“.

94 UNHCR je ovo uradio u vezi sa stanovnicima Ruande. Vidi izjavu za štampu koju je dao visoki komesar 25. septembra 1996. godine u kojoj je objavljeno da je 20 Ruandijaca optuženih od Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu isključeno iz izbegličkog statusa od strane Kancelarije Visokog komesarijata, i da UNHCR moli države da slede njegov primer ako 20 imenovanih Ruandijaca bude zatražilo azil. U poslednjem stavu izjave za štampu navodi se, nakon opisa klauzula o isključenju Konvencije iz 1951. godine i Konvencije Organizacije afričkog jedinstva iz 1969. godine, da: „UNHCR veruje da je optužba tribunala dovoljan razlog za isključenje iz izbegličkog statusa u skladu sa njegovim vlastitim mandatom i Afričkim konvencijom.“

95 Za potpunije objašnjenje u vezi sa ovim pitanjima konsultujte *Smernice za isključenje* (koje se pominju u tački 91. ove beleške u gornjem tekstu), naročito paragrafe 36–48; vidi takođe dokument Michaela Blissia *Ozbiljni razlozi za razmatranje: Minimalni standardi pravičnosti postupka u primeni člana 1(F) klauzula o isključenju (Serious reasons for considering: Minimum standards of procedural fairness in the application of the article 1(F) exclusion clause)*, (iz 2000. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu*, broj 12 (12 *International Journal of Refugee Law*) (I.J.R.L.) — posebno dodatno izdanje o isključenju na str. 92.

96 Usvojen u Rimu 17. jula 1998. godine, od strane Diplomatske konferencije opunomoćenika pri Ujedinjenim nacijama o osnivanju Međunarodnog krivičnog suda, a izmenjen i dopunjen u *proces-verbaux* od 10. novembra 1998. godine i 12. jula 1999. godine. Naročito važni za isključenje jesu stavovi 6, 7. i 8. Statuta koji definišu genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine.

97 Iz nacionalne jurisprudencije, vidi, na primer, predmete vođene pred Saveznim apelacionim sudom, *Sivakumar protiv Kanade (ministra za rad i imigraciju) (Federal Court of Appeal, Sivakumar v. Canada (MEI))*, 4. novembar 1993. godine, (iz 1994. godine), 1 F.C. 433; *Equizabal protiv Kanade (ministra za rad i imigraciju) (Equizabal v. Canada (MEI))*, 26. maj 1994. godine, (iz 1994. godine), 48 A.C.W.S. 3d. 793; C.R.R. (Francuska) *Bicamumpaka*, 23. oktobar 1997. godine, 294.336; *Galimov*, 5. maj 1997. godine, 307.510; *Ntagerura*, 19. juni 1996. godine, 282.004; *Mbarushimana*, 19. juni 1996. godine, 280.634; C.P.R.R. (Belgija), 18. maj 1995. godine, R2747; 28. mart 1995. godine, R2632; 23. juli 1993. godine, R1338; Apelaciona komisija Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission), EMARK 1999 br. 12; vidi takođe Jelena Pejić, *Član 1F(a): Pojam međunarodnih zločina*, (iz 2000. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu*, broj 12 (12 *International Journal of Refugee Law*) (I.J.R.L.), str. 11 — posebno dodatno izdanje o isključenju.

98 UNHCR-ov priručnik, paragraf 155.

99 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 60. Iz nacionalne jurisprudencije vidi, na primer, predmet *R. protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove, ex parte Baljit Singh vođen pred Queen's Bench division (R. v. Secretary of State for the Home Department)*, (iz 1994. godine), Imm.A.R. 42 (Q.B.D.); Conseil d'Etat (Francuska), Ressaaf, 15. maj 1996. godine, 153.491; 25. septembar 1985. godine, 62.847; C.R.R. (Francuska), 26. novembar 1993. godine, 222.900; predmete *Wilfred Karalasingham*, 20. juli 1993. godine, 233.673; *Rajkumar*, 12. mart 1993. godine, 230.875; Odel za određivanje izbegličkog statusa prema Konvenciji (Convention Refugee Determination Division) (C.R.D.D.) (Kanada), A. (T.W.) (Re), (iz 1991. godine), C.R.D.D. br. 430 (QL); predmete vođen pred Apelacionim odborom Sjedinjenih Američkih Država za imigraciju, U vezi sa *Ballester-Garcia (US Bord of Immigration Appeals (B.I.A.), In re Ballester-Garcia)*, (iz 1980. godine), 17 l. & N. dec. 592.595; U vezi sa *Rodriguez-Palma (In re Rodriguez-Palma)*, (iz 1980. godine), 17 l. & N. Dec. 465.468. Vidi takođe A. Grahl-Madsen, *Status izbeglica u međunarodnom pravu (The Status of Refugees in International Law)*, svezak I, paragraf 107, str. 294. et seq.; J. Hathaway, str. 221–226; G. Goodwin-Gill, str. 104–108. i Walter Kälin i Jorg Kunzli, *Član 1F(b) Konvencije o izbeglicama iz 1951. godine: Borci za slobodu, teroristi i pojam ozbiljnih nepolitičkih zločina (Article 1F(b) of the 1951 Refugee Convention: Freedom Fighters, Terrorists, and the notion of serious non-political crimes)*, (iz 2000. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu*, broj 12 (12 *International Journal of Refugee Law*) (I.J.R.L.), str. 46 — posebno

dobrodo izdanje o isključenju.

100 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 152; iz nacionalne jurisprudencije, vidi predmet vođen pred Saveznim sudom Australije, *Singh protiv ministra za imigraciju i multikulturalna pitanja (Federal Court of Australia, Singh v. MIMA)*, 19. novembar 1999. godine, (iz 1999. godine), F.C.A. 1599; predmet vođen pred Vrhovnim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *Služba za imigraciju i naturalizaciju protiv Aguirre Aguirre (U.S. Supreme Court, INS v. Aguirre Aguirre)*, 3. maj 1999. godine, 119 S.C. 1439, (iz 1999. godine), 38 I.L.M. 786,791; predmet vođen pred Gornjim domom, *T. protiv službenika za imigraciju (House of Lords, T. v. Immigration Officer)*, (iz 1996. godine), 2 W.L.R. 766; predmet vođen pred Apelacionim sudom Sjedinjenih Američkih Država, *McMullen protiv Službe za imigraciju i naturalizaciju (U.S. Court of Appeals, McMullen v. INS)*, 788 F.2d 591 (9. Cir. 1986); predmet vođen pred Saveznim sudom Kanade, *Gil protiv Kanade (ministra za rad i imigraciju) (Federal Court of Canada, Gil v. Canada /MEI/)* 21. oktobar 1994. godine, (iz 1994. godine), F.C.J. br. 1559; Conseil d'Etat (Francuska), *Urizar-Murgoito*, 14. decembar 1987. godine, Rec. Dalloz Sirey, 1988, Inf. rap. str. 20.

101 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragrafe 159. – 161.

102 Vidi *Smernice za isključivanje* (tačka 91); vidi takođe UNHCR-ov priručnik, paragraf 156; C.P.R.R. (Belgija), 23. april 1998. godine, W4589; 9. mart 1998. godine, W4403; 9. avgust 1995. godine, W1916; predmet vođen pred Apelacionim sudom Velike Britanije, *R. protiv državnog sekretara za unutrašnje poslove, ex parte Chalal (U.K. Court of Appeals, R. v. Secretary of State for the Home Department, ex parte Chalal)*, 22. oktobar 1993. godine, (iz 1994. godine), 1 W.L.R. 526; G. Goodwin-Gill, str. 106–107; J. Hathaway, str. 225; vidi, međutim, predmet vođen pred Vrhovnim sudom SAD-a, *Služba za imigraciju i naturalizaciju protiv Aguirre-Aguire (U.S. Supreme Court, INS v. Aguirre-Aguire)*, 3. maj 1999. godine, 119 S.C. 1439 (iz 1999. godine), 38 I.L.M. 786,791; vidi takođe (iz 1999. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu, broj 11 (11 International Journal of Refugee Law) (I.J.R.L.)*, str. 375.

103 Vidi UNHCR-ov priručnik, stav 154. Iz jurisprudencije, vidi, npr. Conseil d'Etat (Francuska), *Rajkumar*, 25. septembar 1998. godine, 165.525; Pham, 21. maj 1997. godine, 148.997; predmete vođene pred Saveznim sudom Australije, *Ovcharuk protiv ministra za imigraciju i multikulturalna pitanja (Federal Court of Australia, Ovcharuk v. MIMA)*, 16. oktobar 1998. godine; *Dhayakpa protiv ministra za imigraciju i etnička pitanja (Dhayakpa v. MIE)*, (iz 1995. godine), 62 F.C.R. 556; predmet vođen pred Saveznim sudom Kanade, *Malouf protiv Kanade (MCI) Federal Court of Canada, Malouf v. Canada /MCI/* 31. oktobar 1994. godine, (iz 1995. godine), 1 F.C. 537.

104 Vidi *Smernice za isključivanje* (tačka 91. ove beleške) i UNHCR-ov priručnik, paragrafi 162. i 163; vidi takođe predmet vođen pred Vrhovnim sudom Kanade, *Pushpanathan protiv Kanade (MCI) (Supreme Court of Canada, Pushpanathan v. Canada /MCI/)* 4. jun 1998. godine (iz 1998. godine), 1 S.C.R. 982; Conseil d'Etat (Francuska), *Mahboub*, 25. mart 1998. godine, 170.172; C.R.R. (Francuska), *Duvalier*, 18. juli 1986. godine, 50.265, potvrđen od Conseil d'Etat 31. jula 1992. godine; Apelaciona komisija Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission), *EMARK 1999*, br. 11, cf., takođe G. Goodwin-Gill, str. 114. i Edward Kwakwa, *Član 1F(c): Dela suprotna ciljevima i principima Ujedinjenih nacija (Acts Contrary to the purposes and principles of the United Nations)*, (iz 2000. godine), *Međunarodni žurnal o izbegličkom pravu, broj 12 (12 International Journal of Refugee Law) (I.J.R.L.)*, str. 79 – posebno dodatno izdanje o isključenju.

105 Vidi, međutim, sledeće primere iz nacionalne jurisprudencije: predmete vođene pred Saveznim apelacionim sudom, *Ramirez protiv Kanade (Ministra za rad i imigraciju) (Federal Court of Appeal, Ramirez v. Canada (MEI))*, 7. februar 1992. godine, (1992) 2 F.C. 306; *Sivakumar protiv Kanade (ministra za rad i imigraciju) (Sivakumar v. Canada /MEI/)*, 4. novembar, 1993. godine, (iz 1994. godine), F.C. 433; Novi Zeland R.S.A.A., *Re TP*, 31. juli 1995. godine, Izbeglička žalba br. 1248/93.

106 Vidi tačku 91. ove beleške u gornjem tekstu za punu referencu na *Smernice o isključivanju*. Za pitanja koja se navode ovde vidi naročito paragrafe 36–48. tih smernica. Vidi takođe dokumentaciju o isključivanju pripremljenu za Izvršni komitet, naročito *Belešku o klauzulama isključivanja (Note on the Exclusion Clauses) (EC/47/C/CRP.29)* iz maja 1997. godine i *Zabešku o primeni člana 1F klauzula isključenja (Background Paper on the Article 1F Exclusion Clauses)* iz juna 1998. godine.

107 Vidi Priručnik, paragrafi 118–133.

108 Vidi Priručnik, paragraf 116.

109 Ove osnove su opisane u članu 1C(1), (2), (3) i (4) i elaborirane u paragrafima Priručnika koji se navode u tački 107. ove beleške; iz nacionalne jurisprudencije, vidi, na primer, C.R.R. (Francuska), *Ciftci*, 16. januar 1998. godine, 290.107; *Cagalj*, 21. maj 1997. godine, 301.944; Apelaciona komisija Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission), *EMARK 1998* br. 29.

110 Ove osnove su opisane u članu 1C(5) i (6); vidi paragrafe 134–139. Priručnika, a iz nacionalne jurisprudencije, vidi, na primer, Apelaciona komisija Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission), *EMARK 1998* br. 19.

111 Zaključak Izvršnog komiteta br. 69 (XLIII) paragrafi (a) i (c).

112 Vidi Izveštaj Stalnog komiteta: *Beleška o klauzulama prestanka (Note on the Cessation Clauses)*, EC/47/SC/CP.30 od 30. maja 1997. godine kao i UNHCR-ove *Smernice o primeni klauzula prestanka (Guidelines on the Application of the Cessation Clauses)*, izdate u aprilu 1999. godine.

113 Stav 2. člana 1C(5) i (6).

114 Vidi UNHCR-ov priručnik, paragraf 136; iz nacionalne jurisprudencije, vidi, na primer, C.R.R. (Francuska), *Bizimungu*, 4. juni 1997. godine, 300.063; *Sokolova*, 10. mart 1997. godine, 200.999; V.B.C. (2. poglavlje) (Belgija), 3. oktobar 1994. godine, E84; Apelaciona komisija Švajcarske za azilske žalbe (Swiss Asylum Appeals Commission), *EMARK 1997* br. 14, paragraf 6(c) d(d) i f(f); *EMARK 1998* br. 16, paragraf 4(b) i (c).

115 Ovo se samo po sebi podrazumeva u vezi sa članom 1C(3).